

O PRUŽANJU BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

Dr. sc. Jozo Čizmić, redoviti profesor
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK: 347.921.8
Ur.: 8. veljače 2010.
Pr.: 15. veljače 2010.

Sažetak

Besplatna pravna pomoć je način olakšavanja pristupa sudu i drugim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana i stranaca na način da troškove u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska, uzimajući u obzir njihov materijalni položaj i okolnost da ne bi mogli ostvariti to pravo bez ugrožavanja svojeg uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva.

Pravo na besplatnu pravnu pomoć u Republici Hrvatskoj zajamčeno je Ustavom Republike Hrvatske, odredbama nekih zakona poput Zakona o kaznenom postupku, Zakona o parničnom postupku, Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Zakona o odvjetništvu, Zakona o sudskim pristojbama, Zakona o azilu te novoga Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kao i brojnim provedbenim podzakonskim propisima.

*S obzirom na dopušteni opseg članka i ograničeno vrijeme izlaganja, autor se kritički osvrnuo **samo na neke pravne propise** kojima je uređen sustav pružanja besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj (Zakon o parničnom postupku, Zakon o odvjetništvu i Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći), odnosno **samo na neke aspekte** pružanja besplatne pravne pomoći (pojam i predmet pravne pomoći, vrste i opseg pravne pomoći, korisnici i pružatelji pravne pomoći).*

Ključne riječi: besplatna pravna pomoć, parnični troškovi.

I. UVOD

Besplatna pravna pomoć je zakonom uređeni način pružanja pravne pomoći radi ostvarivanja zaštite povrijeđenih ili ugroženih prava i interesa neke osobe pred nadležnim sudom ili drugim (državnim) organom/tijelom. Besplatna pravna pomoć je oblik ostvarivanja prava pojedinca na pristup sudu i drugim tijelima pred kojima ostvaruju pojedina prava ili obveze, na temelju načela jednakosti, a čije troškove u cijelosti ili djelomično plaća Republike Hrvatska.

Postojanje pravnozaštitnog sustava i slobodan pristup pravosuđu temeljni su preduvjeti efikasnog ostvarivanja prava pojedinaca, ali angažiranje državnog aparata pred korisnika postavlja i financijske zahtjeve u smislu obveze plaćanja troškova postupka.¹ Svaka je država radi osiguranja reda i mira u društvu i funkcioniranja pravnog sustava dužna uspostaviti učinkovit sustav pravne zaštite i omogućiti pristup pravosuđu svim osobama (fizičkim i pravnim) kojima je određeno subjektivno pravo ugroženo ili povrijeđeno.² Pri tome je nužno uzeti u obzir i sve izraženiju potrebu pojedinih grupacija građana za besplatnom pravnom pomoći (nezaposleni, umirovljenici, samohrani roditelji, branitelji i žrtve Domovinskog rata, izbjeglice, prognanici, povratnici, pripadnici nacionalnih manjina i dr.) te im osigurati uvjete kako bi to svoje pravo mogli i ostvariti na što jednostavniji način.³ Način izgradnje sustava besplatne pravne pomoći predstavlja odgovor društvene zajednice na postojanje određenog broja socijalno ugroženih stanovnika koji nisu u mogućnosti sami, bez organizirane društvene pomoći, ostvariti jedno od svojih elementarnih ljudskih prava – pravo na pristup pravdi.⁴ Svakako, besplatnost za građanina – korisnika zaštite, ne znači (uvijek) i besplatnost rada organa koji su ovlašteni pružati besplatnu pravnu pomoć, nego podrazumijeva naknadu tih troškova iz drugih sredstava, u punom ili umanjenom iznosu.

Dostupnost suda mora biti stvarna, a ne formalna. Zbog ekonomskih neprilika nitko ne bi smio biti *de facto* spriječen u nastojanju da ostvari ili obrani svoje pravo pred bilo kojim sudom, odnosno državnim organom. Upravo besplatnom pravnom pomoći realizacija formalne pravne jednakosti i primjene prava i suštinski se omogućava, i pravda se čini dostupnom siromašnim i drugim osobama koje, ponajviše zbog slabog imovnog stanja, nisu u mogućnosti sami realizirati pravo na pravnu zaštitu. Besplatna pravna pomoć, osim snošenja ili participiranja u predujmljivanju i snošenju troškova pravnog zastupanja, obuhvaća i pravo na pomoć u svezi s drugim troškovima kao što

1 Tako MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40., 2006., br. 1, str. 127.

2 Vidi LAZIĆ, M., *Uspostavljanje sistema besplatne pravne pomoći u Republici Srbiji*, tematski zbornik radova «Pristup pravosuđu – instrumenti za implementaciju evropskih standarda u pravni sistem Republike Srbije», Niš, 2008., str. 109.

3 Usp. KAUZLARIC, Ž., *Besplatna pravna pomoć*, «Pravo u gospodarstvu», vol. 45., 2006., br. 4, str. 413.

4 Vidi ADAMOVIĆ, A., *Sistem besplatne pravne pomoći u Sloveniji*, tematski zbornik radova «Pristup pravosuđu – instrumenti za implementaciju evropskih standarda u pravni sistem Republike Srbije», Niš, 2008., str. 149.

su: sudske pristojbe, troškovi izvođenja dokaza (npr. vještaka), troškovi prijevoda, troškovi predujmova prema odluci suda (npr. aktorska kaucija) i dr.⁵

Pravo na besplatnu pravnu pomoć predstavlja bitnu komponentu prava na pristup pravosuđu.⁶ Uspostavljanje načina pružanja pravne pomoći dijelu stanovništva koji ekonomski ne može sam snositi troškove vođenja postupaka jedan od temeljnih predujveta za ostvarenje prava na pristup pravosuđu. Pravo na pristup sudu (*access to justice*, pravo na pristup pravosuđu) jedno je od temeljnih ljudskih prava i smatra se jednim od najvažnijih aspekata prava na pravično (pošteno, *fair*) suđenje, sintagme koja objedinjuje sve mjere kojima se treba osigurati pravedno i jednako postupanje prema svim osobama koje se pojave pred sudovima i drugim javnopravnim tijelima.⁷

Najznačajniji međunarodni pravni izvor za područje besplatne pravne pomoći jest Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (*European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms*, dalje – **Europska konvencija**) s Protokolima. Republika Hrvatska Europsku konvenciju ratificirala je u studenom 1997. godine („Narodne novine“, br. 17/97., 6/99. i 8/99.).⁸ Europska konvencija pravo na besplatnu pravnu pomoć izričito predviđa samo za optuženike, ako to nalažu interesi pravde i materijalni status optuženika, a ne govori izričito i o pravu na besplatnu pravnu pomoć u građanskim predmetima. Stoga se na ovom području kao poseban izvor europskog prava za građanske sporove primjenjuje odluka Europskog suda za ljudska prava (dalje – **ESLJP**) u slučaju *Airey v. Ireland*, od 11. rujna 1979. godine.⁹ U obrazloženju te odluke, ESLJP govori o obvezi država-potpisnica Europske konvencije da osiguraju besplatnu pravnu pomoć kada je to nužno za učinkovitu zaštitu građanskih prava i obveza stranke kod vođenja sudskog postupka, zbog obvezatnog zastupanja ili zbog složenosti konkretnog slučaja.¹⁰

5 Tako KAUZLARIĆ, Ž., *Načelo pružanja pravne pomoći neukoju stranci*, «Pravo i porezi», 2007., br. 9, str. 54.

6 **Pravo na pristup sudu jedno je od prava koje se štiti člankom 6. Europske konvencije** iako u spomenutom članku nije eksplicitno navedeno. Detaljnije kod MARČIĆ, D., *Postupci radi naknade štete i povreda prava na pristup sudu*, «Informator», godina LI, br. 5194. od 17. prosinca 2003., str. 1.

7 Usp. JELINIĆ, Z., *O Prijedlogu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», br. 5560. od 20. lipnja 2007., str. 5.

8 Republika Hrvatska je temeljem notifikacije o sukcesiji stranka i drugih međunarodnih konvencija kojima se dijelom uređuje i pružanje pravne pomoći u građanskim stvarima, poput: Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966., Haške konvencije o građanskom postupku iz 1957., Konvencije o olakšanju međunarodnog pristupa sudovima iz 1988. Tako se, primjerice, Haškom konvencijom o građanskom postupku i Konvencijom o olakšanju međunarodnog pristupa sudovima uređuje način ostvarivanja prava na pravnu pomoć stranih državljana u drugoj državi u kojoj vode postupak pred nadležnim tijelima. Republika Hrvatska je ove Konvencije primjenjivala kroz čl. 85. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Narodne novine“, br. 53/91.), kojim je na temelju reciprociteta omogućeno stranim državljanima oslobađanje od troškova postupka u građanskim postupcima.

9 **Serie A**, br. 32 **Tekst dostupan na:** <http://www.echr.coe.int/exhr>, 17. veljače 2006.

10 **Vidi KAUZLARIĆ, Ž., Besplatna pravna pomoć**, «Pravo u gospodarstvu», vol. 45., 2006., br. 4, str. 402.-403.

Naime, ESLJP je ocijenio da postoji povreda čl. 6 Europske konvencije (pravo svakog na neovisan i nepristran sud, pravično, javno i u razumnom roku odluči o pravima i obvezama građanske naravi) ako su troškovi postupka takvi da priječe efikasnu zaštitu prava pred nacionalnim sudovima.¹¹ ESLJP je naglasio da ta odluka ne znači da je država dužna osigurati besplatnu pravnu pomoć u svim građanskim postupcima, već potreba besplatne pravne pomoći ovisi o okolnostima svakog pojedinog slučaja.¹²

II. PRAVNI OKVIR SUSTAVA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Institut besplatne pravne pomoći relativno je nova i bez sumnje nedovoljno razvijena pojava u hrvatskom zakonodavstvu i pravnoj praksi.¹³ Pružanje besplatne pravne pomoći građanima Republike Hrvatske uređeno je brojnim propisima, prvenstveno onima kojima se uređuje ostvarivanje prava građana u sudskim i upravnim postupcima. Tako je pravo na besplatnu pravnu pomoć u Republici Hrvatskoj zajamčeno čl. 29. *Ustava Republike Hrvatske* („Narodne novine“, br. 56/90., 153/97., 8/98 proć. tekst, 113/00., 124/00. proć. tekst, 28/01, 41/01. proć. tekst, 55/01.), odredbama nekih zakona poput čl. 6. *Zakona o kaznenom postupku* („Narodne novine“, br. 110/97., 27/98. ispravak, 58/99., 112/90., 58/02., 143/02. ispravak, 115/06.), čl. 172. *Zakona o parničnom postupku* („Narodne novine“, br. 53/91., 91/92., 112/99, 88/01., 117/03., 88/05., 2/07. Odluka USRH, 84/08. i 96/08.,

11 Tako MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 128. Problematika prava na besplatnu pravnu pomoć dodatno je pojašnjena u nekim kasnijim presudama Europskog suda. U tom je smislu Europski sud obvezao države članice da osiguraju jednakost podnositelja pred zakonom (Predmet *Artico v. Italy* (13.5.1980.), Serie A, br. 37. Tekst dostupan na: <http://www.echr.coe.int/echr>, 19. veljače 2006.), da zahtjev da tražitelj izvan svake sumnje dokaže nizak materijalni status predstavlja povredu Konvencije (Predmet *Pakelli v. Federal Republic of Germany* (25.4.2983.), Serie A, br. 64. Vidi: <http://www.echr.coe.int/echr>, 18. veljače 2006.), da odvjetniku koji pruža besplatnu pravnu pomoć mora biti ostavljeno dovoljno vremena za pripremu (Predmet *Goddi v. Italy* (9.4.1983.), Serie A, br. 76. Tekst odluke na <http://www.echr.coe.int/echr>, 19. veljače 2006.), da se besplatna pravna pomoć mora osigurati u svim stupnjevima postupka (Predmet *Granger v. U.K.* (28.3.1990.), Serie A, br. 174. i *Boner v. U.K.* (28.10.1994.), Serie A, br.300-B. V. <http://www.echr.coe.int/echr>, 19. veljače 2006.), te da je dopušten zahtjev za povrat odobrenih i utrošenih sredstava za plaćanje besplatne pravne pomoći u slučaju poboljšanja materijalnih prilika korisnika (Predmet *Croissant v. Germany* (25.9.1992.), Serie A, br. 237-B. Tekst presude dostupan na: <http://www.echr.coe.int/echr>, 19. veljače 2006.). Podatak kod MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40., 2006., br. 1, str. 129. Vidi i BUTORAC, J., *Primjena Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», br. 5699. od 18. listopada 2008., str. 7.

12 Tako BARIĆ, S., *Pravna pomoć i neprofitne organizacije u RH – s posebnim osvrtom na iskustva RI-Centra i Klinike Pravnog fakulteta u Rijeci*, «Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci», vol. 25, 1991., br. 2, str. 942.

13 *Prijedlog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći Kluba zastupnika PGS-a, SBHS-a i MDS-a, Ocjena stanja*, str. 1.

dalje: **ZPP**), čl. 85. *Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima* („Narodne novine”, br. 53/91.), čl. 21. *Zakona o odvjetništvu* („Narodne novine“, br. 9/94., 117/08. i 75/09., dalje: **ZO**), čl. 11. i 19. *Zakona o sudskim pristojbama* („Narodne novine“, br. 26/03, pročišćeni tekst),¹⁴ čl. 20. i 24. *Zakona o azilu* („Narodne novine”, br. 103/03., 179/07.), *odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći* („Narodne novine”, br. 62/08., dalje - **ZBPP**) te brojnim provedbenim podzakonskim propisima.¹⁵

S obzirom na dopušteni opseg članka i ograničeno vrijeme izlaganja, u radu ćemo se osvrnuti **samo na neke pravne propise** kojima je uređen sustav pružanja besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj, odnosno **samo na neke aspekte** pružanja besplatne pravne pomoći korisnicima.

1. Zakon o parničnom postupku

1.1. Uvodno

Država ne pruža besplatnu pravnu zaštitu u postupku pred parničnim sudom, već jedan dio sudskih troškova moraju snositi i stranke kojima se pruža pravna zaštita i poradi koje su angažirale pravosudni sustav. Pružanje zaštite povrijeđenim i/ili ugroženim subjektivnim pravima u parničnom postupku nije besplatno. Izdatke koji nastanu tijekom ili u povodu postupka snosi na kraju stranka koja je izgubila parnicu, odnosno stranka koja je troškove prouzročila svojom krivnjom ili slučajem koji joj se dogodio.

Međutim, u ostvarenju pravne zaštite nužno je otkloniti prepreke koje mogu onemogućiti ili otežati jednaki pristup sudu svim građanima. Sukladno zahtjevu stvarne ravnopravnosti u ostvarivanju pravne zaštite javlja se i institut pružanja pomoći strankama slabijeg imovnog stanja (tzv. siromaško pravo), i to u vidu oslobođenja od plaćanja troškova postupka. Iako neki oslobođenje od parničnih troškova smatraju oblikom pružanja pravne pomoći,¹⁶ s time se ne bismo u potpunosti mogli suglasiti jer se prvenstveno radi o ekonomskoj pomoći ili socijalnim mjerama, koje bi za boljitak

14 Vidi i *Zakon o upravnim pristojbama* („Narodne novine”, br. 8/96, 77/96., 85/97., 131/97., 68/98., 66/99., 116/00., 163/03., 17/04., 110/04., 141/04., 150/05., 129/06., 60/08).

15 Spomenuli bismo, primjerice, Statut Hrvatske odvjetničke komore („Narodne novine“, br. 74/09.) i Kodeks odvjetničke etike („Narodne novine“, 64/07, 72/08.), Tarifu o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika („Narodne novine“, br. 148/09.); Uredbu o tarifi za utvrđivanje vrijednosti iznosa naknade za pružanje primarne i sekundarne pravne pomoći („Narodne novine“, br. 13/09.), Pravilnik o načinu vođenja registra udruga ovlaštenih za pružanje besplatne pravne pomoći („Narodne novine“, br. 93/08), Pravilnik o obrascu zahtjeva za odobravanje korištenja besplatne pravne pomoći, obrascu uputnice i evidenciji izdanih uputnica („Narodne novine“, br. 13/09.), Pravilnik o kriterijima za vrednovanje projekata ovlaštenih pružatelja besplatne pravne pomoći i pravnih klinika te o načinu izvještavanja o izvršenju projekata („Narodne novine“, br. 13/09), Naputak o izdavanju potvrde o imovnom stanju („Narodne novine“, br. 92/95.), Pravilnik o besplatnoj pravnoj pomoći u postupku azila („Narodne novine“, br. 36/08.) i dr.

16 Tako ČALIJA, B., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 1986., str. 503., dalje - ČALIJA.

stranke u pravnoj sferi mogle imati tek posredni utjecaj. Prije svega zbog socijalnih obzira nužno je na ovaj način i ekonomski slabijim strankama omogućiti ostvarivanje zaštite pred sudom. U protivnom bi stranke slabijeg imovnog stanja bile *de facto* prisiljene odustati od ostvarivanja svojih načelno priznatih prava.¹⁷

Ipak, troškove su konačno dužne naknaditi i stranke oslobođene dužnosti prethodnog snošenja troškova. Zakonska sintagma “oslobođenje od plaćanja troškova postupka”, može navesti na pogrešan zaključak da oslobođena stranka nije uopće dužna plaćati parnične troškove, što je pogrešno jer se oslobođenje odnosi samo na obvezu stranke da prethodno snosi (predujmljuje) troškove priuzročene svojim procesnim radnjama.¹⁸

1.2. Pojam i sadržaj parničnih troškova

1.2.1. U parničnom postupku sud odlučuje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i sporednih tražbina. U sporedne tražbine trebalo bi uključiti i zahtjev za naknadu troškova o kojima sud odlučuje bez raspravljanja.¹⁹ **Parnične troškove** čine izdaci učinjeni u tijeku ili u povodu postupka (ZPP, čl. 151.). Djelatnost suda, stranaka i ostalih sudionika u postupku uzrokuje materijalne izdatke. Država ne pruža besplatnu pravnu zaštitu u postupku pred parničnim sudom, već jedan, rekli bi najveći, dio sudskih troškova moraju snositi i stranke kojima se pruža pravna zaštita i radi koje su angažirale pravosudni sustav. Tako da na način da svaka stranka unaprijed snosi troškove koje je prouzročila svojim radnjama, a u konačnici snosi ih ona stranka koja je izgubila parnicu.²⁰ Svakako, dužnost plaćanja parničnih troškova, a posebno sudskih pristojbi, na bi smjela postati smetnja za pokretanje i vođenje postupka, jer bi time bilo dovedeno u pitanje i ustavom zajamčeno pravo na pravnu zaštitu.

1.2.2. Parnični troškovi nastaju na različite načine i javljaju se u više vidova. ZPP ne nabroja taksativno što sve **sačinjava parnične troškove**, već ih definira kao “izdatke učinjene tijekom ili u povodu postupka” (ZPP, čl. 151.), a tu se svakako mogu ubrojiti i izdaci za nagradu odvjetnicima i drugim osobama.²¹

Troškovi nastali tijekom postupka obuhvaćaju troškove učinjene od početka do dovršetka parnice, odnosno neposredno u parnici. Pojam ovih parničnih troškova

17 Usp. TRIVA, S. - BELAJEC, V. - DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986., str. 386., dalje - TRIVA.

18 *Ibid.*, str. 386.

19 Tako DIKA, M., *Revizibilnost rješenja o troškovima postupka*, “ZPFZG”, 32, 1982, br. 1-2, str. 210.

20 Prema mišljenju nekih teoretičara, prebacivanje tereta i obveze snošenja parničnih troškova na stranke predstavlja, s jedne strane, način nadoknade rashoda koje država ima u ostvarivanju sudske funkcije, a s druge, ova obveza na strani stranaka ima i preventivnu funkciju jer djeluje na stranke da ne pokreću postupak nepromišljeno, nego da nastoje mirnim putem rješavati svoje međusobne sporove. ČALIJA, B. - OMANOVIĆ, S., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 2000., str. 236.

21 Šire o tome kod TRIVA, S. - DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004., dalje TRIVA - DIKA, str. 462.-473.

je širok i obuhvaća, primjerice izdatke za sudske pristojbe za tužbu,²² presudu, pravne lijekove i druge parnične radnje,²³ za izvođenje dokaza, naknadu troškova i nagradu punomoćniku, nagradu tumaču, dnevnice i putne troškove sudaca i sudskih službenika u slučaju poduzimanja parničnih radnji izvan sudske zgrade, izdatke za prevođenje i ovjeravanje isprava, za objavljivanje sudskih oglasa (npr. o postavljanju privremenog zastupnika), itd.

Troškovima u povodu postupka smatraju se izdaci koji mogu nastati ne samo za vrijeme trajanja postupka, (a nisu neposredni izdaci), već i prije pokretanja postupka, ali pod uvjetom da su nastali povodom postupka u kojemu treba biti donesena odluka i o njima. To su najčešće izdaci: za osiguranje dokaza, neuspjeli pokušaj nagodbe prije parnice, fotokopiranja dokumenata, izvansudske opomene, troškovi postupka nastali pred nekim drugim organom koji je rješavao prethodno pitanje, troškovi poštarine i ostali izdaci poradi pripremanja za sudjelovanje u parnici, troškovi prouzročeni zaključenjem ugovora o prorogaciji (ZPP, čl. 70.) ili o izbranom sudu (ZPP, čl. 469.) i sl.²⁴ Često se troškovima nekog kasnijeg postupka pribrajaju troškovi ranijih parničnih, izvanparničnih i izvansudskih radnji poduzetih poradi osiguranja ili uspješnog okončanja toga kasnijeg postupka. Tako se, npr. parničnom postupku pribrajaju i troškovi prethodnog postupka radi sudske nagodbe, osiguranja dokaza, poduzimanja privremenih mjera za osiguranje tužbenog zahtjeva.²⁵

Parnični troškovi obuhvaćaju i **nagradu za rad odvjetnika** i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu, primjerice troškovi vještaka, umješača, svjedoka i dr. (ZPP, čl. 151. st. 2.).²⁶ Svaka stranka ima pravo angažirati punomoćnika - odvjetnika, te se zastupanje po odvjetniku smatra potrebno i svrsishodno, pa se i nagrada odvjetniku uvijek mora tretirati kao sastavni dio parničnih troškova.²⁷ Međutim, stranka kojoj je osigurano besplatno pružanje pravne pomoći nema pravo

22 "Sankcija za neplaćanje sudske pristojbe na tužbu je nepostupanje suda, osim u slučajevima propisane hitnosti postupanja". VTSH, Pž-72/97, od 4. veljače 1997. godine.

23 Obveza stranaka na plaćanje sudskih pristojbi predstavlja utvrđenu obvezu po Zakonu o sudskim pristojbama, koje također sačinjavaju dio troškova postupka. Potanje o sudskim pristojbama kod POGARČIĆ, Z., *Sudske pristojbe*, „Slobodno poduzetništvo”, V, 1998., br. 11-12, str. 250.-258.

24 Usp. GRBIN, I., *Zakon o parničnom postupku, sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2001., str. 114., dalje - GRBIN.

25 Usp. ZUGLIA, S., *Gradansko procesno pravo FNRJ*, Zagreb, 1957., dalje - ZUGLIA, str. 297.

26 Visina i način isplate naknade troškova svjedocima, vještacima, stručnim i drugim osobama, pod uvjetima propisanim u ZPP-u, određuje se Pravilnikom o naknadi troškova u sudskim postupcima, "Narodne novine", br. 8/88.

27 Usp. TRIVA, str. 378.

od protivne stranke tražiti naknadu parničnog troška za zastupanje.²⁸ Odvjetniku ne pripada naknada po odvjetničkoj tarifi u vlastitoj parnici, već samo onda kada zastupa druge stranke.²⁹ Parnični troškovi pripadaju i stranci koja je po zanimanju odvjetnik, ali ne po odvjetničkoj tarifi, nego kao stvarni izdaci - pristojbe, putni troškovi i sl.³⁰ Ipak, smatramo kako i stranka koja je po profesiji odvjetnik ima pravo na naknadu troškova koji su nastali zbog toga što je angažirala drugog odvjetnika da kao njezin punomoćnik poduzima radnje u postupku.³¹

1.3. *Uvjeti i predmet oslobađanja od plaćanja troškova postupka*

1.3.1. Sud će osloboditi plaćanja troškova postupka stranku koja prema svome **općem imovnom stanju** ne može podmiriti te troškove bez štete za nužno uzdržavanje sebe i obitelji (ZPP, čl. 172. st. 1.). U ZPP-u se, dakle, ne propisuje izričito određeni porezni cenzus kao uvjet za oslobođenje, već je sudu prepušteno da s obzirom na sve okolnosti slučaja, ocijeni jesu li ispunjeni svi uvjeti za oslobođenje stranke od plaćanja troškova postupka. Pod "općim imovnim stanjem" podrazumijeva se strankin redoviti prihod ostvaren iz radnog odnosa ili drugih djelatnosti kojima se bavi, kao i drugi izvori prihoda koje ostvaruje u dužem vremenskom razdoblju (primjerice, dopunskim radom) te isti ili slični prihodi članova njezine obitelji s kojima živi zajedno.³² Sud može osloboditi kao stranku od plaćanja sudskih pristojbi samo fizičku osobu.³³ Oslobođanje od parničnih troškova je osobno pravo i važi samo za stranku kojoj je priznato i samo u parnici u kojoj je priznato. Ovo pravo nije nasljedivo i sukcesori se njime ne mogu koristiti.³⁴ Oslobođanje od plaćanja troškova postupka, odnosi se samo na oslobađanje od obveze prethodnog snošenja troškova prouzročenih procesnim radnjama stranke. Time stranka nije konačno i u cijelosti

28 Vidi odluku Županijskog suda (dalje – ŽS) u Zagrebu, Gž- 10631/98. od 3. srpnja 2000., Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje – IO), 2/00-143. Ni stranka koja je bila oslobođena plaćanja sudskih pristojbi nema pravo od protivne stranke tražiti naknadu parničnog troška za sudsku pristojbu na presudu. ŽS u Zagrebu, Gž- 551/99. od 8. lipnja 1999. god., Pregled sudske prakse (dalje – PSP), 2000-8-75.

29 U tom su smislu i odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje – VSH), Gž- 33/84. od 21. lipnja 1984. god., PSP 26/128 te OS u Bjelovaru, Gž- 875/80. od 3. lipnja 1980. god., PSP 17/142.

30 Takvo su stajalište u odlukama zauzeli VSH, Gž 1678/75. od 18. ožujka 1976.; i OS Bjelovar, Gž 875/80 od 3. lipnja 1980. - PSP 17-142.

31 Potanje o tome kod ČIZMIĆ, J., *Naknada parničnih troškova u postupku pred hrvatskim sudovima*, "Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci", vol. 23, 2002., br. 1, str. 215.-242.

32 Tako JANKOVIĆ, M. - KARAMARKOVIĆ, H. - PETROVIĆ, D. - JANKOVIĆ, Ž., *Komentar zakona o parničnom postupku*, Beograd, 1990., str. 213., dalje - JANKOVIĆ.

33 U tom je smislu odluka ŽS u Bjelovaru, Gž- 1813/00. od 5. listopada 2000. god., PSP 8/01-13. Primjerice, prema stajalištu ŽS u Bjelovaru, općina nije tijelo državne vlasti, već jedinica lokalne samouprave i nije oslobođena od plaćanja sudskih pristojbi u smislu čl. 16. Zakona o sudskim pristojbama. Gž- 1435/00. od 27. srpnja 2000. god., PSP 8/01-12.

34 U tom je smislu i odluka VSH, Gž- 1288/56., objavljena kod CRNIĆ, I., *Parnični postupak u praksi - primjeri, sudska praksa, objašnjenja*, Zagreb, 1987., str. 269.

oslobođena obveze plaćanja parničnih troškova.³⁵ Stranka ne može biti oslobođena obveze da svom protivniku naknadi parnični trošak.³⁶ Stranka je dužna naknaditi protivniku troškove koje mu je prouzročila.³⁷

1.3.2. Oslobođanje od plaćanja troškova postupka obuhvaća oslobođenje od plaćanja pristojbi i oslobođenje od polaganja predujma za troškove svjedoka, vještaka, uviđaja i sudskih oglasa (ZPP, čl. 172. st. 2.).³⁸ Sud može osloboditi od plaćanja **pristojbe** fizičku osobu, a ne pravnu osobu koja, primjerice, obavlja trgovačku djelatnost.³⁹ Prijedlog pravne osobe za oslobođanje od plaćanja sudskih pristojbi sud će odbaciti, a ne odbiti, jer se radi o nedostatku procesnopravne pretpostavke.⁴⁰ Sud može osloboditi stranku plaćanja pristojba, ako bi plaćanjem pristojba bila znatno umanjena sredstva iz kojih se uzdržava stranka i članovi njene obitelji (ZPP, čl. 172. st. 3.). Međutim, ne može stranka tražiti oslobođenje od plaćanja onih pristojbi od čijeg je plaćanja oslobođena protivna stranka, već samo od onih koji se odnose na njezine parnične radnje.⁴¹ Oslobođenje od plaćanja pristojbe može se dati samo tijekom postupka.⁴² Rješenje suda o oslobođenju stranke od plaćanja pristojbe ima učinak od podnošenja molbe, a ne retroaktivno, tako da je stranka, i pored donesenog rješenja, dužna platiti sve pristojbene obveze nastale prije podnošenja njezina prijedloga za oslobođenje od plaćanja pristojbi.⁴³

1.3.3. Oslobođenje, dakle, može biti **potpuno** (za stranku koja prema općem imovnom stanju ne može snositi troškove bez štete za nužno uzdržavanje sebe i obitelji) i **djelomično** (za stranku čija bi sredstva za uzdržavanje sebe i obitelji, makar i djelomičnim plaćanjem ovih izdataka bila znatno umanjena). Stranka, koja je potpuno oslobođena od plaćanja troškova postupka nije dužna (prethodno) plaćati pristojbe niti polagati predujam za troškove svjedoka, vještaka, očevida i sudskih oglasa. Stranka koja je djelomično oslobođena prethodnog plaćanja troškova postupka, oslobođena je samo od plaćanja sudskih pristojbi. Ako pored stranke, koja je oslobođena plaćanja pristojbi, u postupku sudjeluje i stranka koja nije oslobođena te obveze, sud je dužan voditi popis pristojbi koje bi trebala platiti oslobođena

35 Tako GRBIN, str. 130.

36 Vidi odluku ŽS u Zagrebu, Gž- 11913/99. od 13. lipnja 2000. god., IO 2/00-144.

37 Usp. odluku OS u Zagrebu, Gž- 8274/83, objavljena u "Sudskoj praksi", br. 7/84, odluka br. 52.

38 Usp. ŠEPAROVIĆ, M., *Primjena zakona o sudskim pristojbama*, "Odvjetnik", 68, 1995., br. 11-12, str. 81-85.

39 Tako i u odluci VTSH, Pž- 2959/96, od 3. prosinca 1996. godine.

40 U tom je smislu odluka ŽS u Bjelovaru, Gž- 754/96, od 16. svibnja 1996. godine. Suprotno, Čalija smatra kako, zbog ostvarenja stvarne stranačke ravnopravnosti pred sudom, pravo na oslobođenje od plaćanja pristojbi pripada svima, kako fizičkim tako i pravnim osobama, domaćim i inozemnim građanima. ČALIJA, B., *Građansko procesno pravo*, Sarajevo, 1986., dalje – ČALIJA, str. 505.

41 U tom smislu vidi odluku OS u Splitu, Gž- 2016/80 od 19. rujna 1980. god., PSP 18/135.

42 Vidi odluku VSV, Gž- 1080/64, GAKV 1/65.

43 Tako i u odluci VSS, Gž- 3613/72, ZSP 9-10/73.

stranka, a taj se popis zaključuje po završetku postupka.⁴⁴ O samoj obvezi stranke, koja nije oslobođena plaćanja pristojbi da plati pristojbu, u omjeru u kojem bi to bila dužna stranka koja je oslobođena te obveze, sud može odlučivati tek nakon pravomoćnog završetka postupka. Pri tomu sud ne donosi rješenje o obvezi plaćanja sudskih pristojbi, već izdaje nalog za plaćanje pristojbe stranci koja je u obvezi platiti pristojbu (v. Zakon o sudskim pristojbama, čl. 20., u svezi s odredbama čl. 19. i 39. istog Zakona).⁴⁵

1.3.4. Pri donošenju odluke o oslobođenju od plaćanja troškova postupka sud će **brižljivo ocijeniti sve okolnosti**, a osobito će uzeti u obzir vrijednost predmeta spora, broj osoba koje stranka uzdržava i prihode koje imaju stranka i članovi njezine obitelji (ZPP, čl. 172. st. 4.). Prilikom ocjene vrijednosti spora sud bi trebao uzeti u razmatranje najnepovoljniji ishod parnice, odnosno potpuni gubitak parnice stranke koja predlaže donošenje odluke o oslobađanju. Zato se može dogoditi da i stranka slabog imovnog stanja ne bude oslobođena u parnicama u kojima je vrijednost predmeta spora relativno mala. Čak se u parnicama u kojima je vrijednost predmeta spora relativno visoka, troškova postupka može osloboditi i ona stranka koja je dobrog imovnog stanja. Stranka ne može zahtijevati oslobađanje od plaćanja troškova koje je svojim parničnim radnjama prouzročila protivnoj stranci, jer se ovo pravo odnosi samo na obvezu stranke da prethodno snosi troškove prouzročene svojim parničnim radnjama.⁴⁶ Kada prijedlog za oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi podnese maloljetna stranka zastupana po roditelju, sud ocjenjuje materijalne prilike roditelja kojem je maloljetna stranka povjerena na čuvanje i odgoj, odnosno sredstva iz kojih se uzdržavaju roditelji i maloljetna stranka, jer sud mora ocijeniti prihode koje ima ne samo stranka, veći i članovi njezine obitelji.⁴⁷

1.4. Donošenje odluke o oslobođenju od plaćanja troškova

1.4.1. Stranka koja želi ostvariti svoje pravo na oslobađanje od troškova postupka, podnosi u tom smislu **prijedlog** (prvostupanjskom) sudu. Prijedlog za oslobođenje od plaćanja troškova stranka može postaviti sve do pravomoćnog okončanja spora. Stranka može i prije pokretanja postupka pred sudom zahtijevati donošenje odluke o oslobođenju od plaćanja sudskih pristojbi u sporu koji namjerava pokrenuti, uz uvjet da u prijedlogu određeno navede stranku protiv koje namjerava povesti spor, predmet

44 Vidi Sudski poslovnik (NN, 80/97), čl. 112. i 117.; i Zakon o sudskim pristojbama (NN, br. 74/95. i 57/96.), čl. 20.

45 Podrobnije kod ČIZMIĆ, J., O tzv. "siromaškom pravu" u parničnom postupku - I. dio, "Informator", br. 5030. od 22. svibnja 2002. god., str. 9.-11. i ČIZMIĆ, J., O tzv. "siromaškom pravu" u parničnom postupku - II. dio, "Informator", br. 5032.-5033. od 29. svibnja i 1. lipnja 2002. god., str. 13.-14.

46 Usp. odluku OS u Zagrebu, Gž- 8274/83, od 31. siječnja 1984. godine.

47 Vidi u tom smislu odluku ŽS u Bjelovaru, Gž- 843/99-2. od 27. svibnja 1999. god., "Sudska praksa Županijskog suda u Bjelovaru", br. 21., 1999., str. 32.

spora i njegovu vrijednost.⁴⁸ **Odluku** o oslobođenju od plaćanja troškova postupka donosi prvostupanjski sud na prijedlog stranke (ZPP, čl. 173. st. 1.), čak i ako se oslobođenje od plaćanja troškova postupka predlaže za postupak pred višim sudom. Predsjednik vijeća je ovlašten donijeti odluku o oslobođenju od plaćanja troškova postupka tijekom pripremanja glavne rasprave i izvan ročišta za glavnu raspravu (v. ZPP, čl. 278. st. 1. i čl. 312. st. 1.). Od trenutka kada je podnijela prijedlog za oslobađanje troškova pa sve dok rješenje kojim je odbijen njezin zahtjev ne postane pravomoćno, stranka nije dužna plaćati pristojbe niti položiti predujam za izvođenje dokaza. U tom smislu, prema odredbama st. 2. čl. 13. Zakona o sudskim pristojbama, ni sud neće postupati u postupku u kojemu je podnesen prijedlog za oslobođenje plaćanja sudskih pristojbi sve dok ne donese odluku o tom prijedlogu.⁴⁹ Zahtjev se najčešće ističe već u tužbi, ali se može istaknuti i u podnescima tijekom postupka, kao i na zapisnicima pripremnog ročišta ili ročišta za glavnu raspravu.

1.4.2. Stranka je dužna uz prijedlog **podnijeti potvrdu** nadležnog tijela (porezne) uprave o imovnom stanju (ZPP, čl. 173. st. 2.),⁵⁰ te **dati izjavu** na sudski zapisnik o svom imovnom stanju i imovnom stanju svoga supružnika (Zakon o sudskim pristojbama, čl. 15.). Sud nije dužan pozivati stranku da uz prijedlog dostavi i potvrdu nadležnog poreznog tijela o imovnom stanju.⁵¹ Stranka koja uz prijedlog za oslobođenje ne priloži potvrdu o imovnom stanju (svome i svog supružnika) i o tomu ne da izjavu na sudski zapisnik, nema pravo na oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi.⁵² Ako stranka ne priloži potvrdu o imovnom stanju, prijedlog za oslobođenje od parničnih troškova smatrat će se nepotpunim. Ako stranka nije dala izjavu na sudski zapisnik o svom imovnom stanju i imovnom stanju svoga supružnika, prijedlog se neće smatrati nepotpunim, već to može biti, uz druge pretpostavke, razlog za odbijanje prijedloga.⁵³ Svakako, stranka u pozivu mora biti upozorena da se poziva radi davanja takve izjave. Sud će odbiti prijedlog stranke za oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi ako se stranka ne odazove na poziv suda radi davanja izjave o svom imovnom stanju i imovnom stanju svog supružnika.⁵⁴ U potvrdi o imovnom stanju mora se naznačiti iznos poreza koji plaća domaćinstvo i pojedini članovi domaćinstva te drugi izvori njihovih prihoda i uopće imovno stanje stranke kojoj se izdaje potvrda. Ako tužitelj, uz prijedlog za oslobođenje od plaćanja troškova, ne podnese potvrdu

48 Takvo je stajalište zauzeo VSSr u odluci Gž- 3808/75, v. JANKOVIĆ, str. 214.

49 U tom je smislu odluka ŽS u Bjelovaru, Gž 665/97, od 27. ožujka 1997. godine.

50 U potvrdi o imovnom stanju mora se naznačiti iznos poreza koji plaća domaćinstvo i pojedini članovi domaćinstva te drugi izvori njihovih prihoda i uopće imovno stanje stranke kojoj se izdaje potvrda.

Potanje propise o izdavanju potvrde o imovnom stanju donosi organ određen republičkim propisom. ZPP, čl. 173. st. 3. i 4.

51 Vidi odluku OS u Zagrebu, Gž- 7747/77. od 5. srpnja 1978. god., objavljena kod CRNIĆ, I., *Parnični postupak u praksi - primjeri, sudska praksa, objašnjenja*, Zagreb, 1998., str. 216.

52 Tako i u odluci ŽS u Zagrebu, Gž- 700/98. od 28. travnja 1999. god., PSP 8/00-7.

53 Takvo je stajalište zauzeo ŽS u Bjelovaru u odluci Gž- 2271/00. od 30. studenog 2000. god., PSP 8/01-11.

54 Vidi odluku ŽS u Bjelovaru, Gž- 170/99. od 4. veljače 1999. god., PSP 8/99-57.

nadležnog tijela uprave sve do pravomoćnog okončanja postupka, prekludiran je to učiniti po pravomoćnosti presude.⁵⁵ Kada stranka koja ima punomoćnika u parničnom postupku zatraži oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi, tada je sud dužan u postupku zaprimanja izjave o imovnom stanju na ročište pozvati i njezina odvjetnika.⁵⁶ Potvrdu o imovnom stanju, koja se prilaže prijedlogu za oslobođenje od plaćanja sudske pristojbe, izdaje Porezna uprava Ministarstva financija (Zakon o sudskim pristojbama, čl. 14.), a pobliže propise o izdavanju potvrde o imovnom stanju donosi Ministarstvo financija.⁵⁷

1.4.3. Kada je to potrebno, i sam sud može, **po službenoj dužnosti**, pribaviti potrebne podatke i obavijestiti o imovnom stanju stranke koja traži oslobođenje, a o tome može saslušati i protivnu stranku (ZPP, čl. 173. st. 5.). Sud bi to, primjerice, mogao uraditi i onda kad je od izdavanja uvjerenja o imovnom stanju proteklo dosta vremena ili ako ima saznanja o tomu da su u međuvremenu nastale promjene u imovnom stanju stranke te ako posumnja u točnost podataka u uvjerenju o imovnom stanju.

1.4.4. Sud ne mora formalno izraditi rješenje kojim usvaja zahtjev za oslobođenje, već je dovoljno da odluku **konstatira službenom bilješkom** na spisu i to na onom podnesku u kojem je sadržan zahtjev.⁵⁸ Protiv rješenja sudu, kojim se prihvaća prijedlog stranke nije dopuštena **žalba** (ZPP, čl. 173. st. 6.). Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog stranke za oslobođenje od plaćanja troškova postupka, dopuštena je posebna žalba. Rješenje suda drugog stupnja kojim je potvrđeno rješenje suda prvog stupnja o odbijanju prijedloga stranke za oslobađanje od plaćanja sudskih pristojbi, nije rješenje kojim postupak pravomoćno završava. Stoga protiv takva rješenja revizija nije dopuštena, jer stranke, po odredbi čl. 382. st. 1. ZPP-a, mogu izjaviti reviziju samo protiv rješenja suda drugog stupnja kojim je postupak pravomoćno završen.⁵⁹

1.5. Postavljanje punomoćnika stranci oslobođenoj od plaćanja troškova postupka

1.5.1. Kada je stranka **potpuno oslobođena** plaćanja troškova postupka, prvostupanjski će sud na njezin zahtjev, a ne po službenoj dužnosti, odrediti da je zastupa punomoćnik, ako je to nužno radi zaštite prava stranke (ZPP, čl. 174. st. 1.). Pitanje nužnosti određivanja punomoćnika je u dispoziciji suda u svakoj parnici. Predstavlja činjenično pitanje koje zavisi od vrste i složenosti spora, te od procjene suda u kojoj je mjeri stranka sposobna sama zastupati svoje interese tijekom postupka. Uvjet "nužnosti" bio bi, primjerice, ispunjen ako se radi o nekoj stranci u paternitetskom sporu, stranci u parnici radi naknade štete u kojoj je istaknuto više

55 U tom je smislu i odluka ŽS u Splitu, Gž-1407/96, od 19. veljače 1997. godine.

56 Usp. odluku ŽS Rijeka, Gž 1101/96, od 11. prosinca 1996. godine.

57 Vidi u tom smislu Napatuk o izdavanju potvrde o imovnom stanju (NN, br. 92/95.).

58 Usp. STANKOVIĆ, G., *Gradansko procesno pravo*, Beograd, 1989., str. 250., dalje - STANKOVIĆ.

59 Vidi odluku VSH, Rev-670/97, od 11. lipnja 1997. godine.

tužbenih zahtjeva i sl. Rješenje o postavljanju besplatnog punomoćnika akt je sudske uprave i njime se samo utvrđuje pravo na besplatnog punomoćnika te određuje konkretni besplatni punomoćnik. Ako stranka prihvati određenog punomoćnika, izdaje mu punomoć, a opseg punomoći zavisi od toga je li punomoćnik odvjetnik ili nije. Postavljeni punomoćnik nije u ugovornom odnosu sa strankom, već vrši javnu funkciju u skladu s ovlaštenjima utvrđenim u rješenju o postavljanju.

1.5.2. Stranka, kojoj je postavljen punomoćnik, oslobađa se plaćanja stvarnih izdataka i nagrade postavljenom punomoćniku (ZPP, čl. 174. st. 2.), a koje bi inače trebala platiti izabranom punomoćniku. Ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj tarifi (ZPP, čl. 155. st. 2.). **Naknada i nagrada odvjetniku** određuje se u skladu s odredbama odvjetničke tarife,⁶⁰ prema cjeniku koji vrijedi u vrijeme pružanja tih usluga,⁶¹ i obuhvaća, npr., stvarne izdatke potrebne za izvršenje povjerenih poslova, izdatke za poštanske, telefonske i bankarske usluge, troškove prijevoza, dnevnice, zastupanje na ročištima, sastavljanje podnesaka,⁶² pravnih lijekova i sl. Stranka može povjeriti odvjetniku da joj sastavi tužbu i druge podneske, a da ga ne ovlasti da je zastupa na ročištima. Tada stranka može zatražiti i trošak koji je imala u obliku isplaćene nagrade odvjetniku za sastav tužbe i tih podnesaka.⁶³ Ali, ako je stranka angažirala odvjetnika iz mjesta izvan sjedišta suda, a u mjestu sjedišta suda ima ovlaštenih odvjetnika, priznat će joj se samo troškovi na koje bi imala pravo da je odvjetnik iz mjesta sjedišta suda.⁶⁴ U parnične troškove spada i iznos koji je stranka platila svom punomoćniku na ime poreza na promet odvjetničkih usluga.⁶⁵ Međutim, stranci koju zastupa odvjetnik ne pripada posebno pravo na troškove koje ima odvjetnik radi obavještanja stranke u svezi s obavljenim radnjama u postupku.⁶⁶ Budući da se tu ne radi o obavještanju stranke sa navođenjem činjeničnog stanja, nego o dopisivanju, što je obuhvaćeno odvjetničkom tarifom.⁶⁷ Usto, stranka nema posebno pravo na materijalne troškove poslovanja odvjetnika (struja, papir, amortizacija kompjutera, režijski troškovi

60 Međutim, privremenom zastupniku postavljenom stranci od suda u osobi odvjetnika ne pripada pravo na nagradu po odvjetničkoj tarifi, već se glede njegova prava na naknadu primjenjuju propisi o naknadi troškova organa starateljstva. ŽS u Bjelovaru, Gž- 1630/97. od 29. siječnja 1997. god., ING PSP 1998-8-31.

61 Vidi odluku VSH, Rev- 1993/90. od 27. prosinca 1990. god. - PSP, 53/146.

62 Prema stajalištu VSH, kad su postojale pretpostavke za podnošenje mandatne tužbe, odvjetniku pripada naknada za sastavljanje te tužbe, iako tužbu nije tako nazvao niti je predložio izdavanje platnog naloga. Rev- 2125/98. od 26. kolovoza 2000. god., SP 1/01-2.

63 Tako i u odluci OS u Puli, Gž- 1052/84. od 4. prosinca 1984. god., PSP 27/127.

64 Takvo je stajalište zauzeo VSH u odluci Gž-3003/78 od 27. 9. 1978. god., PSP 14/363. i VPSH u odluci Pž- 494/80. od 15. travnja 1980. god., PSP 18/220.

65 Vidi odluke VSH, II Rev- 61/1994 od 19. travnja 1994. i Gzz- 2/1994 od 23. veljače 1994. godine, IO 2/95-125.

66 Prema stajalištu koje je u jednoj odluci zauzeo ŽS u Splitu, nema mjesta dosuđenju troška sastavljanja obavijesti strankama (prema odvjetničkoj tarifi) ako se nije radilo o obrazloženim obavijestima iz tarifnog broja 33 Tarife. Gž- 2307/97. od 29. prosinca 1997. god., IO 1/98-159.

67 U tom je smislu i odluka ŽS u Gradu Zagrebu, Gž-2806/97, od 1. srpnja 1997. godine, IO 2/97-111.

odvjetničke pisarnice i sl.), jer su to troškovi koje odvjetnički ured ima da bi uopće mogao funkcionirati i ti su troškovi uključeni u nagradu koja odvjetniku pripada. Te troškove nema u vidu Tbr. 44 Tarife.⁶⁸ Ali troškovi fotokopiranja dokumenata za stranku su nužni izdaci i protivna stranka ih je dužna nadoknaditi.⁶⁹ Trošak odvjetničke obavijesti vlastitoj stranci i trošak nastao zbog uporabe stranog jezika u sporu ne ide na teret protivne, nego vlastite stranke.⁷⁰ Međutim, punomoćnik - odvjetnik nema pravo na 100%-no povišenje svoje nagrade samo zbog toga što je sa svojom strankom razgovarao i razmjenjivao pisma na stranom jeziku.⁷¹ Kada je stranka tijekom parnice opozvala punomoć svom punomoćniku - odvjetniku, nagrade za rad punomoćnika obračunavaju se prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika koja je bila na snazi u vrijeme prestanka ugovora o punomoći.⁷²

1.5.3. Za punomoćnika se **postavlja** odvjetnik. Ali ako u sjedištu suda nema dovoljno odvjetnika, za punomoćnika se može postaviti i druga osoba s pravnom spremom, sposobna dati potrebnu pravnu pomoć (ZPP, čl. 174. st. 3.).⁷³ Sud je dužan voditi računa o osobi punomoćnika, a posebno o eventualnom postojanju kolizije interesa stranke i postavljenog punomoćnika. Punomoćnika iz reda odvjetnika postavlja predsjednik suda. Ako se niži sud prvog stupnja nalazi u sjedištu višeg suda prvog stupnja, punomoćnika određuje predsjednik višeg suda prvog stupnja (ZPP, čl. 174. st. 4.). Stranka nije dužna prihvatiti određenog punomoćnika i ne mora mu izdati punomoć. Stranka može odlučiti sama voditi parnicu ili sama pronaći punomoćnika koji će je besplatno zastupati. Suprotno, postavljeni punomoćnik dužan je, za razliku od običnog punomoćnika, prihvatiti zastupanje, a postavljeni punomoćnik može iz opravdanih razloga tražiti razrješenje. O tomu odlučuje izvan glavne rasprave predsjednik vijeća, a na raspravi vijeće (ZPP, čl. 174. st. 5.).

1.6. Predujmljivanje troškova iz sredstava suda

Kad je stranka potpuno oslobođena plaćanja troškova postupka, iz **sredstava suda** isplaćuje se predujam za troškove svjedoka, vještaka, uviđaja i izdavanja sudskog oglasa, te stvarni izdaci postavljenog punomoćnika (ZPP, čl. 175.). Ako stranku zastupa odvjetnik kao postavljeni punomoćnik, dužan je sačiniti troškovnik s popisom svih parničnih radnji koje je poduzimao tijekom parnice te iznosom nagrade koja mu pripada po Tarifi, s tim da se na zahtjev odvjetnika isplata dospjelih troškova može vršiti sukcesivno. Na isti način određuju se i troškovi punomoćnika koji nije

68 Usp. odluku ŽS u Gradu Zagrebu, Gž-2806/97, od 1. srpnja 1997. godine, IO 2/97-111.

69 Tako i u odluci OS u Varaždinu, Gž- 138/81. od 19. veljače 1981. - PSP, 19/195.

70 Vidi odluku VPSH, Pž- 53/82. od 23. veljače 1982. god.

71 Tako i u odluci VSH, II Rev- 61/91. od 3. rujna 1991. god., IO 1993/252.

72 Tako je stajalište zauzeo VSH u odluci Rev- 32/93 od 18.2.1993. godine., IO 1/95-108.

73 Tako i TRIVA – DIKA, str. 475. Vidi i DIKA, M., *Gradansko parnično pravo – Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku*, IV. knjiga, Zagreb, 2008., str. 223.-225.

odvjetnik, osim što mu ne pripada pravo na nagradu za zastupanje.

1.7. Ukidanje rješenja o oslobođenju od plaćanja troškova postupka

Prvostupanjski sud može tijekom postupka **ukinuti rješenje o oslobođenju od plaćanja troškova postupka** i o postavljanju punomoćnika, ako utvrdi da je stranka u stanju podmirivati troškove postupka (ZPP, čl. 176.). Do primjene ove odredbe dolazi kada dođe do promjene u općem imovnom stanju stranke jer je stranka naknadno ostvarila prihode iz raznih izvora. Svakako, sud može ukinuti rješenje o oslobođenju od plaćanja troškova postupka i o postavljanju punomoćnika i ako naknadno utvrdi da uopće nisu postojali uvjeti za donošenje tog rješenja. Donošenje takve odluke može predložiti i protivna stranka ili neko državno tijelo. Tom prilikom sud će riješiti hoće li stranka potpuno ili djelomično nadoknaditi i one troškove i takse od kojih je prije bila oslobođena te stvarne izdatke i nagradu postavljenog punomoćnika. Protiv rješenja, kojim se ukida ranije priznato oslobođenje od plaćanja troškova postupka i sudskih pristojbi, dopuštena je posebna žalba. Kada sud odluči da stranka samo djelomično nadoknadi ranije troškove, mora voditi računa da naknada **prvenstveno** obuhvati one troškove koji su isplaćeni iz sredstava suda.⁷⁴

1.8. Konačno snošenje pristojbi i troškova isplaćenih iz sredstava suda

1.8.1. Obveza **konačnog snošenja troškova** parničnog postupka od kojih je stranka prethodno oslobođena, uvjetovana je ishodom postupka, odnosno (ne)uspjehom u parnici. Ako se parnica okonča neuspjehom stranke koja je oslobođena plaćanja parničnih troškova, ona se definitivno oslobađa plaćanja troškova postupka od kojih je prethodno bila oslobođena, a izdaci učinjeni tijekom postupka konačno padaju na teret sredstava suda. Tada niti jedna stranka nije dužna naknaditi te troškove jer priznato oslobođenje obuhvaća i konačno oslobođenje od izdataka za sudske pristojbe i predujma za one sudske radnje koje je bila dužna podmiriti oslobođena stranka. Ipak, oslobođena stranka nije oslobođena od konačnog snošenja troškova parničnom protivniku, jer je izgubila parnicu.⁷⁵ Pristojbe i troškovi isplaćeni iz sredstava suda te stvarni izdaci i nagrada postavljenog punomoćnika čine u tom slučaju dio parničnih troškova (ZPP, čl. 177. st. 1.).

1.8.2. O naknadi tih troškova od **protivnika stranke koja je oslobođena plaćanja troškova** postupka sud će odlučiti prema odredbama o naknadi troškova (ZPP, čl. 177. st. 2.). Naime, prema odredbama ZPP-a (v. čl. 151.-167.) predviđena su dva načela, odnosno dvije metode naknade troškova: naknada troškova po načelu odgovornosti za uspjeh (načelo *causae*) i naknada troškova po načelu odgovornosti za krivnju (načelo *culpa*).

⁷⁴ Opširnije o tome kod ČIZMIĆ, J., *Oslobođenje od plaćanja troškova postupka i troškovi izvođenja i osiguranja dokaza*, "Hrvatska pravna revija", god. I., 2001., br. 10., str. 111.-122.

⁷⁵ Usp. STANKOVIĆ, str. 251.

Ako je protivnik stranke koja je oslobođena plaćanja troškova postupka osuđen da nadoknaditi parnične troškove, a utvrdi se da **nije u stanju te troškove platiti**, sud može odrediti naknadno da te troškove u cijelosti ili djelomično plati stranka koja je oslobođena plaćanja troškova postupka iz onog što joj je dosuđeno. Time se ne dira u pravo stranke da za ono što je platila traži naknadu od protivnika. U situaciji kada pored stranke koja je oslobođena plaćanja pristojbi u postupku sudjeluje i stranka koja nije oslobođena te obveze, o obvezi stranke koja nije oslobođena plaćanja pristojbi da plati pristojbu u omjeru u kojem bi bila dužna stranka koja je oslobođena te obveze, sud može odlučivati tek nakon pravomoćnog završetka postupka.⁷⁶

2. Zakon o odvjetništvu

2.1. Zakon o odvjetništvu pravo na besplatnog punomoćnika ne ograničava vrstom postupka, pa ga je načelno moguće koristiti u svim vrstama postupaka. Besplatna pravna pomoć osigurava se imenovanjem punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu. Besplatna pravna pomoć koju osigurava Hrvatska odvjetnička komora (dalje – **HOK**) ne odnosi se na davanje pravnih savjeta.

Temeljem čl. 21. ZO-a i glave III. Kodeksa odvjetničke etike („Narodne novine“, broj 64/07., 72/08., dalje - **Kodeks**), HOK osigurava besplatnu pravnu pomoć socijalno ugroženim osobama i žrtvama Domovinskog rata u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, kao i u drugim slučajevima predviđenim općim aktima Komore (ZO, čl. 21.).⁷⁷ Odvjetnik je dužan preuzeti zastupanje socijalno ugroženih osoba i žrtava Domovinskog rata u građanskim i krivičnim predmetima kada to odredi nadležno tijelo HOK-a, a u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, kada mu

⁷⁶ *Zakon o sudskim pristojbama*, čl. 20. Vidi u tom smislu i odluku ŽS u Rijeci, Gž- 1378/97. od 11. veljače 1998. god., IO 1/98-158.

⁷⁷ Radi ostvarivanja besplatne pravne pomoći potrebno je HOK-u u Zagrebu, Koturaška 53/ II, dostaviti: molbu za imenovanje punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu u kojoj treba navesti za kakav postupak se traži punomoćnik. Ako se postupak već vodi, navesti radi čega se vodi, pod kojim brojem i pred kojim tijelom te dostaviti preslik tužbe; potvrdu nadležne porezne uprave o imovnom stanju; potvrdu o visini mjesečnih primanja, odnosno potvrdu Zavoda za zapošljavanje o nezaposlenosti; presliku domovnice; ukoliko se radi o postupcima radi uzdržavanja maloljetne djece ili osporavanja, odnosno utvrđivanja očinstva, treba dostaviti i njihove domovnice, odnosno rodne listove (u kopiji).

Radi ostvarivanja besplatne pravne pomoći u postupcima radi **uzdržavanja maloljetnog djeteta** potrebno je da zakonski zastupnik maloljetnog djeteta HOK-u u Zagrebu, Koturaška 53/ II dostavi: molbu za imenovanje punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu u kojoj treba navesti za kakav postupak se traži punomoćnik (radi utvrđivanja uzdržavanja, ovrhe uzdržavanja ili povišenja uzdržavanja) i imena djece o čijem se uzdržavanju radi. Ako se postupak već vodi treba navesti radi čega se vodi, pod kojim brojem i pred kojim tijelom te dostaviti preslik tužbe, presliku rodnog lista ili domovnice zakonskog zastupnika i djeteta.

Podnošenje molbe HOK-u radi imenovanja punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu ne prekida protek rokova propisanih za podnošenje tužbi, ulaganje pravnih lijekova, odnosno drugih propisanih rokova. Podatak na stranici: <http://www.hok-cba.hr/Default.aspx?sec=169>.

pružanje te pravne pomoći povjeri HOK u skladu s općim aktom. Stranka ne može slobodno birati odvjetnika-punomoćnika koji bi joj pružio besplatnu pravnu pomoć na temelju odredbe čl. 21. ZO-a. Predsjednik HOK-a rješenjem određuje odvjetnika koji će zastupati stranku u konkretnom parničnom predmetu i to na temelju abecednog popisa odvjetnika koji imaju sjedište pisarnice na području suda pred kojim bi se postupak trebao voditi ili se vodi. Ako bi stranka bila nezadovoljna s imenovanim punomoćnikom ili ako bi postojao neki drugi opravdani razlog koji onemogućava urednu komunikaciju stranke i odvjetnika, tada se može promijeniti osoba odvjetnika na način da se određuje novi odvjetnik koji će zastupati stranku.⁷⁸

U slučaju uspjeha u besplatnom zastupanju socijalno ugroženih osoba ili žrtava Domovinskog rata, odvjetnik može od zastupanih osoba tražiti nagradu za pružene usluge u mjeri u kojoj to zastupanje neće izgubiti svoje socijalno i humano obilježje. U svakom slučaju smije tražiti onu nagradu koju je zastupana stranka ostvarila po osnovi njegovog zastupanja na teret protivne stranke (Kodeks, poglavlje III/35-39).⁷⁹

Kako se mogućnost pružanja besplatne pravne pomoći od strane odvjetnika odnosi isključivo na žrtve Domovinskog rata i socijalno ugrožene osobe i to u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, razvidno je da je u praksi skupina stranaka koje ostvaruju besplatnu pravnu pomoć odvjetnika vrlo uska, glede u glede osoba koje je mogu ostvariti (samo hrvatski državljani), i pravnih stvari za koje se može odobriti (u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem). Usto, takva „besplatna pravna pomoć“ uključuje samo oslobođenje od nagrade odvjetniku, a ne i oslobođenje od stvarnih izdataka, dakle, troškova koje je odvjetnik imao tijekom zastupanja, a koje, primjerice, ZPP uključuje u besplatnu uslugu određujući mogućnost da sud koji vodi postupak imenuje besplatnog punomoćnika. Također, odvjetnici će uz spomenuta ograničenja, ipak moći tražiti nagradu od besplatno zastupanih osoba u slučaju uspješnog zastupanja.⁸⁰

O pružanju besplatne pravne pomoći odvjetnika, dodatno će biti riječi u poglavlju u kojem će se govoriti o odvjetnicima kao pružateljima pravne pomoći po odredbama ZBPP-a (v. poglavlje 3.4.2.).

2.2. Odredbama čl. 5. ZO-a uređeno je, odnosno dopušteno je i pružanje pravne pomoći za nagradu docentima i (izvanrednim i redovitim) profesorima pravnih predmeta na sveučilištima u Republici Hrvatskoj.

78 Tako i detaljnije o tome kod SUČEVIĆ, M., *Novi položaj odvjetnika kao punomoćnika u parničnom postupku prema Noveli ZPP-a iz 2008.*, rad objavljen u zborniku DIKA, M. i dr., *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2008.*, „Narodne novine“, Zagreb, 2008., str. 23.

79 Postoji mišljenje da bi se odvjetnik, ipak, trebao zadovoljiti samo iznosom naplaćenim na teret protivnika jer bi se svaka suprotna praksa odriicala zastupanju karakter besplatnosti. MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 135.

80 Usp. BARIĆ, S., *Pravna pomoć i neprofitne organizacije u RH – s posebnim osvrtom na iskustva RI-Centra i Klinike Pravnog fakulteta u Rijeci*, «Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci», v. 25, 1991., br. 2, str. 944.

Odstupajući donekle od načela ekskluziviteta odvjetništva u pružanju pravne pomoći, ZO je ovlastio, odnosno dopustio pružanje pravne pomoći za nagradu profesorima i docentima pravnih predmeta na sveučilištima u Republici Hrvatskoj (ZO, čl. 5.). Bitno je napomenuti da slična rješenja sadrže i neka zapadnoeuropska zakonodavstva. Navedeni krug osoba ovlašten je za nagradu **davati pravne savjete i mišljenja**, ali ne i druge oblike pravne pomoći (ZO, čl. 5. st. 2.). Drugim riječima, navedeni krug osoba nije ovlašten za nagradu sastavljati isprave (ugovore, oporuke, izjave i dr.) niti sastavljati tužbe, prijedloge, zahtjeve, molbe, izvanredne pravne lijekove i druge podneske (ZO, čl. 5. st. 3.), a držimo niti zastupati stranke uz naknadu. Odredbama ZO-a omogućava se određenom krugu znanstvenika, uskospecijaliziranim i osposobljenim stručnjacima za pojedina područja prava, pružanje pravne pomoći koju standardno odvjetništvo zbog niza razloga uglavnom ne pruža niti bi moglo pružiti na razini na kojoj to mogu sveučilišni nastavnici. Tako se navedeni krug osoba prilikom pružanja pravne pomoći podvrgava nadzoru HOK-a na način da imaju za obvezu o svojoj nakani pružanja pravne pomoći izvijestiti HOK poradi evidentiranja te su dužni u pružanju pravne pomoći pridržavati se odredaba ZO-a, općih akata HOK-a i Kodeksa (ZO, čl. 5. st. 4. i 5.). HOK je dužna nadzirati nastavnike pravnih predmeta na sveučilištima u pružanju pravne pomoći radi zaštite prava i interesa stranaka. U tom smislu HOK vodi imenik nastavnika pravnih predmeta na sveučilištima koji namjeravaju pružati pravnu pomoć (Statut HOK, „Narodne novine” broj 74/09., čl. 17).

Istina je da ZO određuje da su se profesori pri pružanju pravne pomoći dužni pridržavati odredaba Zakona, općih akata HOK-a i Kodeksa. Međutim, držimo da se, zbog niza razloga, odredbe tih propisa ne mogu u potpunosti učinkovito primijeniti na taj krug osoba, kao što se mogu i moraju primijeniti na odvjetnike. Prije svega jer profesori nisu članovi HOK-a pa ne mogu ostvarivati određena prava i pogodnosti koje mogu članovi HOK-a (npr. odvjetnički imunitet i odvjetnička tajna). Ne mogu im se nametnuti ni obveze i odgovornosti koje članovi HOK-a moraju prihvatiti (npr., odredbe o uskrati pravne pomoći i članarini itd.). Između ostalog ni o **besplatnom pružanju pravne pomoći**. S druge strane, držimo da su profesori u potpunosti ovlašteni odlučiti hoće li pružati besplatnu pravnu pomoć. Štoviše i nenaplatnu, bez kasnije naknade Republike Hrvatske (prema odredbama ZBPP-a), pa čak i strankama koje ne ostvaruju uvjete da mogu biti korisnici besplatne pravne pomoći po odredbama ZBPP-a.⁸¹

81 Podrobnije o tome vidi kod ČIZMIĆ, J., *Neka zapažanja o pružanju pravne pomoći od strane nastavnika pravnih fakulteta u Republici Hrvatskoj*, “Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu”, god. 38., 2001., br. 1 (61), str. 143.-147.

3. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći

3.1. Predmet zakona

Do donošenja ZBPP-a pružanje besplatne pravne pomoći u građanskim predmetima u jednom uskom segmentu bilo je uređeno ZO-om i to samo za državljane Republike Hrvatske u točno određenom (malom) broju postupaka, čime su se isključivali stranci i apatridi od prava na besplatnu pravnu pomoć. S obzirom na to da je time besplatna pravna pomoć bila zajamčena i osigurana samo određenoj kategoriji građana, javila se potreba za pronalaženjem drugih organizacijskih oblika pružanja besplatne pravne pomoći. Usto, jedan od razloga tome leži i u činjenici da su početkom devedesetih godina ukinuti tadašnji uredovni dani na općinskim sudovima gdje su se građani obraćali sa svojim pravnim pitanjima, odnosno gdje su im bili pružani besplatni pravni savjeti.⁸² Na potrebu unaprjeđenja sustava besplatne pravne pomoći unatrag nekoliko godina upozoravao je i Pučki pravobranitelj Republike Hrvatske koji je isticao da je taj institut bitan element prava na pristup pravosuđu i na jednakost pred zakonom. Osobito se to odnosilo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim parnicama. Sve je to uzrok najvećeg problema u našem pravosuđu, a to je dugotrajnost postupaka, koja najviše pogađa slabe i siromašne. Zakonodavac je držao da će se uspostavljanjem primjerenog sustava instituta besplatne pravne pomoći osnažiti proces demokratizacije te da će se ispuniti određeni politički uvjeti za priključenje Republike Hrvatske Europskoj uniji usklađivanjem hrvatskog zakonodavstva u segmentu besplatne pravne pomoći s pravnom stečevinom EU, gdje je institut besplatne pravne pomoći vrlo razvijen.⁸³

Stupanjem na snagu ZBPP-a 1. veljače 2009. godine u Republici Hrvatskoj je uspostavljen sveobuhvatan sustav pružanja besplatne pravne pomoći osobama slabijeg imovnog stanja pri rješavanju njihovih egzistencijalnih pitanja. ZBPP i podzakonski propisi uspostavljaju sustav u kojem se omogućava građanima slabijeg imovnog stanja angažiranje odvjetnika i dobivanje pravne pomoći za pojedine pravne radnje i ravnopravan pristup sudskim i upravnim postupcima. Time se stvara cjelovit sustav pravne pomoći bez diskriminacije s obzirom na imovno stanje pojedinca. Novim sustavom uspostavljen je sveobuhvatan nadzor nad kvalitetom pružene pravne pomoći te su predviđeni mehanizmi sankcioniranja nestručnog i nesavjesnog postupanja u pružanju pravne pomoći.⁸⁴ ZBPP-om se uređuju pojam, vrste i opseg besplatne pravne pomoći, korisnici pravne pomoći, nadležnost, postupak i uvjeti za ostvarivanje pravne pomoći, pružatelji pravne pomoći, pravna pomoć iz razloga pravičnosti, prekogranično ostvarivanje pravne pomoći, financiranje pravne pomoći i nadzor nad provedbom ovoga Zakona (ZBPP, čl. 1.).

Odredbama čl. 2. ZBPP-a definiran je **pojam pravne pomoći** kako je uređena

82 Vidi NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI - RADNI TEKST ZA RASPRAVU, *Ocjena stanja*, str. 1.

83 U tom smislu vidi *Prijedlog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći Kluba zastupnika PGS-a, SBHS-a i MDS-a, Ocjena stanja*, str. 1.

84 Usp. *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

ZBPP-om. Tako se pravna pomoć definira kao način olakšavanja pristupa sudu i drugim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana i stranaca na način da troškove u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska, uzimajući u obzir njihov materijalni položaj i okolnost da ne bi mogli ostvariti to pravo bez ugrožavanja svojeg uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva. Dakle, u prvom redu polazi se od činjenice da se radi o pravu na jednakost svih pred zakonom, koje je zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim dokumentima. Također, u skladu s međunarodnim dokumentima, a posebice Direktivom 2003/8/EZ od 27. 01. 2002., pravo na pravnu pomoć se jamči svim fizičkim osobama bez obzira na državljanstvo. Pravna pomoć uređena ZBPP-om pruža se u cijelosti ili djelomično uz financijsku potporu države.

3.2. Vrste i opseg pravne pomoći

Što se **vrsta pravne pomoći** tiče, odredbama čl. 4. ZBPP-a, pravna pomoć utvrđuje se i ostvaruje kao primarna ili sekundarna pravna pomoć. U tom smislu **primarna** pravna pomoć obuhvaća osobito:⁸⁵ opću pravnu informaciju;⁸⁶ pravni savjet;⁸⁷ pravnu pomoć u sastavljanju pismena pred tijelima uprave i pravnim osobama koje imaju javne ovlasti;⁸⁸ zastupanje u upravnim stvarima; pravnu pomoć u mirnom izvansudskom rješavanju sporova; te zastupanje pred ESLJP i međunarodnim organizacijama, ako je u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela. S druge strane, **sekundarna** pravna pomoć obuhvaća: zastupanje pred sudom; pravnu pomoć za mirno rješavanje sporova pred sudom; sastavljanje pismena u sudskim postupcima. Ovakva podjela omogućava davanje ovlasti pojedinom pružatelju na pružanje točno utvrđenih oblika pravne pomoći.⁸⁹ **Odobranje bilo kojeg oblika pravne pomoći uključuje i oslobođenje od plaćanja pristojbi i troškova postupka (ZBPP, čl. 4. st. 4.).**

Odredbama ZBPP-a propisano je da će se korištenje pravne pomoći odobriti u svim postupcima pred sudovima, upravnim tijelima i drugim pravnim osobama s javnim ovlastima kada rješavaju egzistencijalna pitanja korisnika (ZBPP, čl. 5. st. 1.).⁹⁰

85 Formulacija riječi „osobito“ u smislu definiranja područja pravne zaštite kojima se štite egzistencijalna pitanja korisnika besplatne pravne pomoći, očigledno dopušta i druga područja pravne zaštite koja čl. 5. Zakona nisu izričito navedena. FREIBERGER, S., *U očekivanju početka primjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», br. 5322/5323. od 28. rujna 2008., str. 7.

86 *Opća pravna informacija* je nenaplatni oblik pravne pomoći koji sadrži opću i načelnu uputu o pravnom uređenju pojedinog područja (ZBPP, čl. 3. t. 7.).

87 *Pravni savjet* je cjelovita uputa o načinu i mogućnostima rješavanja pojedina pravnog pitanja (ZBPP, čl. 3. t. 10.).

88 *Sastavljanje pismena u postupcima* je izrada pismena kojim se postupak pokreće ili se podnosi u pojedinoj fazi postupka, a za koji nije izdana punomoć (ZBPP, čl. 3. t. 13.).

89 Vidi PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 35.

90 Tako i *podrobnije Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

Kao pitanja od egzistencijalne važnosti posebno su istaknuta pitanja koja se odnose na: statusna pitanja, prava iz sustava socijalne skrbi, prava iz sustava mirovinskog, invalidskog osiguranja i drugi oblici pomoći, radnopravne stvari, zaštita djece i mladih punoljetnika, zaštita žrtava kažnjivih djela, žrtava trgovanja ljudima, obiteljskog nasilja i kada je to predviđeno međunarodnim ugovorima kojih je Republika Hrvatska stranka, kao i imovinsko-pravna pitanja u vezi sa zaštitom nekretnina do veličine zadovoljavajućega stambenog prostora, odnosno zaštitom sredstava za rad neophodnih za uzdržavanje korisnika i članova kućanstva te novčanih sredstava do dvadeset najnižih mjesečnih osnovica za obračunavanje i plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja na dan podnošenja zahtjeva prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja, po članu njegovog kućanstva. Iznimno, u sudskim postupcima sud može na zahtjev stranke koja ne ispunjava ZBPP-om propisane uvjete odobriti pravnu pomoć iz razloga pravičnosti (ZBPP, čl. 5. st. 2. i 3. u svezi s čl. 42.-44.).

Odredbama čl. 6. ZBPP-a predviđena je mogućnost da korisnik pravne pomoći, zavisno od svojih materijalnih prilika sudjeluje u troškovima postupka u određenom postotku. U tom smislu, odobravanje pravne pomoći odnosi se na potpuno ili djelomično osiguravanje plaćanja troškova pravne pomoći, a odobrena pravna pomoć može biti ograničena samo iz razloga koji su propisani ZBPP-om. To bi trebalo omogućiti racionalno korištenje sredstava kao i jačanje odgovornosti pojedinca pri pokretanju i vođenju postupaka. Ujedno se omogućava ostvarivanje prava na pravnu pomoć većem broju korisnika uz ista raspoloživa sredstva.⁹¹

3.3. *Korisnici pravne pomoći*

U smislu odredaba ZBPP-a, **korisnik** pravne pomoći je fizička osoba koja koristi ZBPP-om propisane oblike pravne pomoći (ZBPP, čl. 3. t. 4.). Tako se korisnicima pravne pomoći smatraju hrvatski državljani, stranci na privremenom boravku, stranci na stalnom boravku, azilanti, stranci pod supsidijarnom zaštitom i stranci pod privremenom zaštitom, koji ne mogu snositi troškove pravne pomoći bez opasnosti od egzistencijalne ugroženosti (ZBPP, čl. 7. st. 1.). Definira se, dakle krug osoba koje mogu ostvariti pravo na pravnu pomoć u skladu s pravnim stečevinama Europske unije, Direktivom 2003/8/EZ, od 27.01. 2003. o poboljšanju pristupa sudu u prekograničnim sporovima uspostavom minimalnih zajedničkih pravila o pravnoj pomoći u takvim sporovima, koja propisuje osiguravanje prava na pravnu pomoć hrvatskim državljanima s prebivalištem u inozemstvu i strancima kada se postupak vodi pred domaćim sudom.⁹² Usto, korisnici pravne pomoći su i tražitelji azila u postupcima za koje pravna pomoć tražiteljima azila nije predviđena posebnim

91 Usp. MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 142. Vidi i PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 35.

92 Vidi PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 36.

zakonom (ZBPP, čl. 7. st. 2.).⁹³ Odnosno Zakonom o azilu, koji utvrđuje pravo na besplatnu pravnu pomoć u čl. 34. i 47. na način da propisuje dopuštene oblike besplatne pravne pomoći, pružatelje pravne pomoći, način stjecanja svojstva pružatelja pravne pomoći (sklapanjem ugovora s Ministarstvom) i krug ovlaštenih primatelja besplatne pravne pomoći (azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom). Besplatna pravna pomoć u smislu Zakona o azilu obuhvaća isključivo pružanje općih informacija koje se odnose na prava i obveze koje nastaju odobrenjem azila i supsidijarne zaštite, pomoć u žalbenom postupku i zastupanje pred Povjerenstvom u svezi s negativnim odlukama o pravu na azil, odnosno supsidijarnu zaštitu.⁹⁴ Stranci na privremenom boravku i stranci na stalnom boravku mogu ostvariti pravo na pravnu pomoć ako u zemlji državljanstva ispunjavaju uvjete za odobravanje prava na pravnu pomoć u postupcima za koje se pravna pomoć može odobriti prema odredbama ZBPP-a i u postupcima za koje se pravna pomoć može odobriti hrvatskim državljanima (ZBPP, čl. 7. st. 3). Korisnici pravne pomoći mogu biti i djeca stranci koja su u Republici Hrvatskoj zatečena bez pratnje roditelja ili zakonskog zastupnika (ZBPP, čl. 7. st. 4.).

Uvjet za odobravanje besplatne pravne pomoći jest **imovno stanje** podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva. Imovno stanje podnositelja zahtjeva su ukupni dohodak, ukupni primici i imovina podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva (ZBPP, čl. 3. t. 3.). Sa stajališta pristupa pravosuđu visoki troškovi na koje pojedinci mogu naići prilikom ostvarivanja nekog oblika pravne zaštite ne mogu se uvijek smatrati prihvatljivim,⁹⁵ a posebno kada su u pitanju osobe slabog imovnog stanja. U tom smislu besplatnu pravnu pomoć trebalo bi osigurati osobama koje **ne mogu snositi troškove pravne pomoći bez egzistencijalne ugroženosti** podnositelja

93 Odredba st. 2. predstavlja i usklađivanje s odredbama Haške konvencije o građanskom postupku (1957.) i Konvencije o olakšanju međunarodnog pristupa sudovima (1988). PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 36.

94 Tako FREIBERGER, S., U *očekivanju početka primjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», br. 5322/5323. od 28. rujna 2008., str. 5.

95 Vidi JELINIĆ, Z., O *Prijedlogu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», broj 5560. od 20. lipnja 2007., str. 5.

zahtjeva i članova njegova kućanstva.⁹⁶

3.4. Pružatelji pravne pomoći

3.4.1. Pružatelj pravne pomoći može biti odvjetnik, udruga ili visoko učilište koje izvodi sveučilišne studije u znanstvenom području prava (a pruža pravnu pomoć preko pravnih klinika), koji u skladu s odredbama ZBPP-a pružaju pojedini oblik pravne pomoći (ZBPP, čl. 3. t. 12.). Na ovaj je način prihvaćena uobičajena praksa većine država Europske unije.⁹⁷

Pružatelji pravne pomoći pružaju pravnu pomoć uz naknadu, a iznimno pružatelji pravne pomoći ne naplaćuju pružanje opće pravne informacije (ZBPP, čl. 9. st. 2. i 3.). Dakle, opća pravna informacija je nenaplatni oblik pravne pomoći koji sadrži opću i načelnu uputu o pravnom uređenju pojedinog područja (ZBPP, čl. 3. t. 7.). Visine utvrđenih naknada propisane su odredbama Uredbe o tarifi za utvrđivanje vrijednosti iznosa naknade za pružanje primarne i sekundarne pravne pomoći. Odredbe Uredbe o tarifi temelje se na iznosima utvrđenim u odvjetničkoj tarifi, a vrijednost boda svake godine utvrđuje se Odlukom Vlade.⁹⁸

Pružatelji ne smiju koristiti bilo koji oblik **promidžbe** o pružanju pravne pomoći prema odredbama ZBPP-a (ZBPP, čl. 9. st. 4.). U slučaju nedopuštene promidžbe

96 Prema odredbama čl. 8. ZBPP-a, „smatrat će se (1) da osoba ne može snositi troškove pravne pomoći bez egzistencijalne ugroženosti ako ostvaruje prava iz sustava socijalne skrbi i drugih oblika pomoći, odnosno pravo na opskrbninu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakona o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata ili ako imovno stanje podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegovog kućanstva odgovara sljedećim uvjetima: a) kad imovina, u novčanom obliku, podnositelja zahtjeva i članova njegovog kućanstva ne iznosi više od dvadeset najnižih mjesečnih osnovica za obračunavanje i plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja, na dan podnošenja zahtjeva, prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja, po članu njegovog kućanstva; b) kad podnositelj zahtjeva ili punoljetni članovi njegovog kućanstva posjeduju imovinu, osim imovine u novčanom obliku, čija ukupna vrijednost ne prelazi iznos od dvadeset najnižih mjesečnih osnovica za obračunavanje i plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja na dan podnošenja zahtjeva prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja; c) kad podnositelj zahtjeva odnosno punoljetni članovi njegova kućanstva, imaju u vlasništvu stan ili kuću koji se smatraju zadovoljavajućim stambenim prostorom u smislu članka 3. ovoga Zakona, te ako imaju u vlasništvu automobil čija vrijednost ne prelazi osamnaest najnižih mjesečnih osnovica za obračunavanje i plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja na dan podnošenja zahtjeva, prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja; d) kad ukupni dohodak i ukupni primici podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegovog kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos najniže osnovice za obračun i plaćanje doprinosa za obvezna osiguranja na dan podnošenja zahtjeva, prema Zakonu o doprinosima za obvezna osiguranja.

(2) Besplatna pravna pomoć odobrit će se djeci, koju su roditelji i drugi obveznici uzdržavanja po odredbama zakona dužni uzdržavati, u postupcima koji se vode pred nadležnim tijelima radi ostvarivanja prava djeteta na uzdržavanje neovisno o materijalnim prihodima obitelji“. Drži se da navedena imovina predstavlja minimalne uvjete za život, bez kojih bi njihova egzistencija mogla biti ugrožena.

97 Vidi mrežnu stranicu *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

98 *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

primjenjuju se mjere propisane ZBPP-om za nesavjesno pružanje pravne pomoći. Kad tijelo pred kojim se vodi postupak u kojem stranka ostvaruje pravo na pravnu pomoć utvrdi da je pravna pomoć pružena nesavjesno ili nestručno, odnosno da se koristio bilo koji oblik promidžbe o pružanju pravne pomoći prema odredbama ZBPP-a, sastavit će o tomu bilješku u spisu i upozorit će na tu okolnost pružatelja pravne pomoći, korisnika pravne pomoći, tijelo koje je izdalo uputnicu i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (ZBPP, čl. 62. st. 3.).⁹⁹

3.4.2. Pružanje pravne pomoći od strane odvjetnika – Odredbama čl. 10. ZBPP-a uređeno je postupanje odvjetnika kada pružaju pravnu pomoć **na temelju uputnice**. Odvjetnici su ovlašteni pružati primarnu i sekundarnu pravnu pomoć (ZBPP, čl. 10. st. 1.). Za razliku od udruga i visokih učilišta kao pružatelja pravne pomoći, odvjetnici su jedini ovlašteni za pružanje sekundarne pravne pomoći korisnicima. Odnosno jedini su ovlašteni za: zastupanje pred sudom, pravnu pomoć za mirno rješavanje sporova pred sudom te sastavljanje pismena u sudskim postupcima. ZBPP o odvjetnicima kao pružateljima pravne pomoći ne sadrži posebna pravila, pa se na njih primjenjuju norme koje reguliraju status odvjetnika (ZO, Statut Hrvatske odvjetničke komore, Kodeks).¹⁰⁰

Odvjetnik ne smije odbiti pružiti pravnu pomoć u skladu s odredbama ZBPP-a, osim u slučajevima predviđenima ZO-om za uskratnu pravnu pomoć (ZBPP, čl. 10. st. 2.). Odvjetnik je tako **dužan uskratiti** pružanje pravne pomoći: ako je on ili koji drugi odvjetnik koji je radio ili radi u istom uredu u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana zastupao protivnu stranku ili obje stranke, dao im pravni savjet ili od njih primio uputu; ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao odvjetnički vježbenik kod odvjetnika koji je zastupao protivnu stranku; ako je u istoj stvari ili stvari koja je s njome pravno povezana radio kao sudac, državni odvjetnik ili kao službena osoba u upravnom ili drugom postupku (ZO, čl. 9.). Odvjetnik **može odbiti** zahtjev stranke za pružanje pravne pomoći samo

⁹⁹ „(1) Korisnik pravne pomoći koji je upozoren na nestručno ili nesavjesno pružanje pravne pomoći ima pravo povući uputnicu i odabrati drugog pružatelja pravne pomoći. Pružatelj pravne pomoći ima pravo obračunati troškove do povlačenja uputnice osim za pravnu radnju koja je neposredno prethodila povlačenju uputnice. (2) Korisnik pravne pomoći dužan je obavijestiti ured o promjeni pružatelja pravne pomoći ili, ako odustane od pravne pomoći, vratiti uputnicu prema odredbama ovoga Zakona“ (ZBPP, čl. 63.).

„(1) Kad je pravnu pomoć pružao odvjetnik, ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa će o nestručnom ili nesavjesnom pružanju pravne pomoći obavijestiti Hrvatsku odvjetničku komoru. (2) Kad je pravnu pomoć pružala ovlaštena udruga, ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa će preispitati ovlast za pružanje pravne pomoći i o tome unijeti zabilješku u registar. U slučaju višekratnog ponavljanja slučajeva nesavjesnog ili nestručnog pružanja pravne pomoći od strane udruga, donijet će se rješenje o zabrani pružanja pravne pomoći i brisanju iz registra udruga koje pružaju pravnu pomoć. (3) Kad je pravnu pomoć pružala pravna klinika, o nesavjesnoj i nestručno pruženoj pravnoj pomoći ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa obavijestit će visoko učilište koje izvodi sveučilišni studij u znanstvenom području prava“ (ZBPP, čl. 64.).

¹⁰⁰ Tako MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 147.

zbog važnih razloga, npr. zbog preopterećenosti, slabih izgleda na uspjeh, nedostatka posebnog iskustva u toj grani prava, zbog toga što je općepoznato da je stranka sklona obijesnom parničanju, nemoralnosti razloga iz kojih se pružanje pomoći traži, nesposobnosti stranke da plaćanja gotovih izdataka i sl. (Kodeks, t. 43.). Odvjetnik, koji osobno poznaje protivnu stranku smije odbiti zastupanje protiv nje, a ako je ipak pripravan preuzeti zastupanje, mora prije toga svoju stranku upozoriti na to poznanstvo (Kodeks, t. 44.). Odvjetnik, kojemu je HOK odobrio pružanje specijalizirane pravne pomoći smije uskratiti pružanje svih oblika pravne pomoći koji ne pripadaju njegovoj specijalnosti (Kodeks, t. 45.). Odvjetnik, koji obavlja neki pravni posao za dvije ili više stranaka treba otkloniti zastupanje bilo koje od tih stranaka dođe li do spora između njih u vezi s tim pravnim poslom (Kodeks, t. 47.).

Podnositelj zahtjeva za odobravanje pravne pomoći može odbijanje pružanja pravne pomoći prijaviti ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa, a neosnovano odbijanje pružanja pravne pomoći smatrat će se u smislu odredaba ZBPP-a nesavjesnim pružanjem pravne pomoći. Podnositelj zahtjeva mogao bi u slučaju odbijanja pružanja pravne pomoći odvjetnika, uputiti i pritužbu HOK-u.¹⁰¹

3.4.3. Udruge kao pružatelji pravne pomoći - Budući da su početkom devedesetih godina ukinuti tadašnji „uredovni dani“ na općinskim sudovima gdje su građanima pružani besplatni pravni savjeti, različite udruge počele su pružati pojedine oblike besplatne pravne pomoći na način da su pravnici zaposleni u udrugama ili pravnici koji surađuju s udrugama, korisnicima pružali pravne savjete te izrađivali podneske u upravnim stvarima, dok su u sudskim postupcima udruge angažirale odvjetnike za pružanje besplatne pravne pomoći svojim korisnicima. Broj korisnika besplatne pravne pomoći pružene od udruga, bio je znan i postojala je stalna potreba postojanja takvog oblika pravne pomoći.¹⁰² Takva potreba postoji i danas (posebno za neke kategorije korisnika poput izbjeglica, stranaca ili azilanata) pa su (ovlaštene) udruge našle svoje mjesto i u ZBPP-u.¹⁰³

101 *Ibid.*, str. 146.

102 *Vidi Besplatna pravna pomoć*, Vi pitate - odgovaramo mi, «Informator» broj 5482. od 20. rujna 2006., str. 15.

103 Potreba za pružanjem besplatne pravne pomoći neprofitnih organizacija u RH posljedica je nekoliko čimbenika: velike migracije stanovništva zbog ratnih okolnosti i s tim povezana izloženost kršenju ljudskih prava velikih razmjera; raspad pravnog sustava SFRJ i uspostava država sljednica, što je dovelo u pitanje različita statusna prava stanovništva (državljanstvo, mirovinska prava, priznavanje diploma, različita imovinska prava, itd.); sposobnost neprofitnih organizacija u ostvarivanju komunikacije između područja različitih država sljednica u razdoblju kada izbjeglice nisu mogle ostvariti kontakt s tijelima matične države; diskriminacija određenih skupina stanovništva, najčešće po nacionalnoj ili vjerskoj osnovi; znatno povećanje udjela stanovništva teškog imovinskog položaja uz istovremeno ukidanje besplatnog pružanja pravne pomoći u sudovima; netransparentnost, često i nekonzistentnost velikog broja zakonskih, a još više podzakonskih propisa, itd. BARIĆ, S., *Pravna pomoć i neprofitne organizacije u RH – s posebnim osvrtom na iskustva RI-Centra i Klinike Pravnog fakulteta u Rijeci*, «Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci», v. 25, 1991., br. 2, str. 936.

U smislu odredaba ZBPP-a, **ovlaštena udruga** je udruga koja je ispunila ZBPP-om propisane uvjete i koja se na temelju rješenja kojim se ovlašćuje na pružanje pravne pomoći upisuje u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć (ZBPP, čl. 3. t. 8.).

Ovlaštene udruge pružaju primarnu pravnu pomoć prema odredbama ZBPP-a (ZBPP, čl. 11. st. 1.), odnosno ovlaštene su davati: opću pravnu informaciju, pravni savjet, pravnu pomoć u sastavljanju pismena pred tijelima uprave i pravnim osobama koje imaju javne ovlasti, zastupanje u upravnim stvarima, pravnu pomoć u mirnom izvansudskom rješavanju sporova, zastupanje pred Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama, ako je u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (arg. ZBPP, čl. 4. st. 2.).

Ovlaštene udruge ne smiju odbiti pružiti pravnu pomoć donositelju uputnice (ZBPP, čl. 11. st. 2.). Neosnovano odbijanje pružanja pravne pomoći može se smatrati u smislu odredaba ZBPP-a nesavjesnim pružanjem pravne pomoći. Nadzor nad savjesnim i stručnim pružanjem pravne pomoći ovlaštenih udruga obavlja po službenoj dužnosti tijelo pred kojim se vodi postupak u kojem stranka ostvaruje pravo na pravnu pomoć, te neposredno i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa koje treba najmanje jednom u dvije godine izvršiti nadzor nad pružanjem pravne pomoći udruga. Ako tijelo pred kojim se vodi postupak utvrdi da je pravna pomoć pružena nesavjesno ili nestručno, treba sastaviti o tome bilješku u spisu i upozoriti na tu okolnost pružatelja pravne pomoći, korisnika pravne pomoći, tijelo koje je izdalo uputnicu i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (arg. ZBPP, čl. 62.). U slučaju višekratnog ponavljanja slučajeva nesavjesnog ili nestručnog pružanja pravne pomoći udruga, treba donijeti rješenje o zabrani pružanja pravne pomoći i brisanju iz registra udruga koje pružaju pravnu pomoć (arg. ZBPP, čl. 64.).

Udruga stječe ovlast za pružanje pravne pomoći upisom u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć pri ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Da bi stekla ovu ovlast, udruga u prvom redu mora biti osnovana prema odredbama Zakona o udrugama i registrirana kod nadležnog ureda državne uprave, odnosno ureda Grada Zagreba.¹⁰⁴ Davanje ovlaštenja udrugama za pružanje pravne pomoći uključuje ih u jednu vrstu javne službe. Država je dužna osigurati da javne službe ispunjavaju

104 „(1) Udruga podnosi zahtjev za upis u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

(2) Zahtjevu za upis u registar prilažu se statut udruge, rješenje o upisu u registar udruga, dokazi o osiguranoj suradnji osobe koja prema odredbama ovoga Zakona može pružati pravnu pomoć u udruzi te kopija police osiguranja od odgovornosti za štetu.

(3) Na postupak upisa udruge u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć, odgovarajuće se primjenjuju odredbe Zakona o udrugama.

(4) O upisu udruga u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć izdaje se rješenje kojim se udruga ovlašćuje za pružanje primarne pravne pomoći.

(5) Protiv rješenja kojim se odbija upis u registar nije dopuštena žalba, već se može pokrenuti upravni spor.

(6) Ministar nadležan za poslove pravosuđa pravilnikom će propisati način vođenja i oblik registra udruga ovlaštenih za pružanje pravne pomoći.“ (ZBPP, čl. 12.).

kriterije stručnosti, kako bi se građanima koji njihove usluge koriste omogućilo pružanje usluga koje su na potrebnoj stručnoj razini. Stoga se od ovlaštenih udruga zahtijeva suradnja s osobom koja ispunjava uvjete stručne spreme, određenog radnog iskustva i dodatnu kvalifikaciju u vidu položenog državnog stručnog ili pravosudnog ispita.¹⁰⁵ U tom smislu, udruga se upisuje u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć kada pruži dokaze da je osigurala pružanje pravne pomoći od strane osobe koja ima diplomski studij prava, položen državni stručni ili pravosudni ispit i najmanje dvije godine radnog staža u struci, odnosno znanstveno zvanje, te kada pruži dokaze o uplati osiguranja od odgovornosti za štetu nanесenu stranci pružanjem pravne pomoći u visini od 50% osiguranja propisanog ZO-om.^{106 107}

Ovlaštene udruge mogu pružati pravnu pomoć i osobama koje nisu korisnici pravne pomoći prema odredbama ZBPP-a, ali izvan sredstava odobrenih na temelju projekta iz Državnog proračuna i bez prava na naknadu (ZBPP, čl. 11. st. 4.).¹⁰⁸

Rad udruga prati se i analizom kvartalnih i godišnjih izvješća o pruženoj besplatnoj pravnoj pomoći koja su udruge dužna redovito podnositi na propisanom obrascu (*Izvješće pružatelja pravne pomoći*). Rad udruga financira se projektima uz napomenu da se sredstva za projekte dodjeljuju unaprijed.¹⁰⁹

3.4.4. Visoka učilišta kao pružatelji besplatne pravne pomoći – Kliničko pravno obrazovanje (*clinical legal education*) je interaktivna metoda edukacije studenata prava, koja ima za cilj obučiti ih nekim praktičnim vještinama koje će im biti potrebne da bi svoju buduću profesiju mogli obavljati kompetentno, savjesno i s visokim profesionalnim moralom. To je metoda “učenja iz iskustva” (*learning from experience*) ili “učenja na temelju činjenja” (*learning by doing*). Ideja o kliničkom pravnom obrazovanju pojavila se kao rezultat procjene da tradicionalni akademski kurikulum na pravnim fakultetima može dobro podučavati pravna načela, ali da je nužno stjecati i praktično iskustvo da bi se znalo kako primijeniti ta pravna načela korektno i s razumijevanjem. Kliničko pravno obrazovanje postalo je standardni dio nastavnih programa na velikom broju pravnih fakulteta, na svim kontinentima. Kliničko pravno obrazovanje može imati različite forme. Izbor optimalnog modela programa, koji će biti proveden zavisi od različitih činitelja, kao što su stupanj podrške koji ideja dobije na pravnim fakultetima, državna politika u području obrazovanja,

105 Detaljnije PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 36.

106 Prema dostupnim nam podacima zajamčeni iznos osiguranja od odgovornosti za štetu nanесenu stranci od strane odvjetnika iznosi 800. 000, 00 kn (osamstotinatisuća kuna).

107 Drži se da će ovako visoko postavljeni uvjeti kojima udruge i njihovi djelatnici moraju udovoljiti, pružanje pravne pomoći od neprofitnih organizacija učiniti praktički neizvedivim. MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 147.

108 **Sindikati pružaju primarnu pravnu pomoć na način i pod uvjetima koji su ZBPP-om propisani za ovlaštene udruge. Ovlašt za pružanje pravne pomoći sindikati stječu također upisom u registar udruga koje pružaju pravnu pomoć na način i pod uvjetima koji su propisani i za udruge.** *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

109 Podatak kod *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440.

opća razina pravne svijesti i pravne kulture u društvu itd.¹¹⁰

ZBPP-om je propisano da pravni fakulteti mogu pružati pravnu pomoć preko pravnih klinika. Međutim, ZBPP se zadržao samo na otvaranju mogućnosti djelovanja pravnih klinika te propisivanja načina pružanja pravne pomoći, kada i ako klinike budu ustrojene. Ovakvo rješenje predloženo je i utvrđeno iz razloga što pravne klinike do donošenja ZBPP-a nisu postojale u sustavu visokog obrazovanja na pravnim fakultetima, osim pojedinih pojednostavljenih oblika na pojedinim fakultetima.¹¹¹ Držalo se da bi svako pobliže uređivanje ustrojstva pravnih klinika moglo predstavljati narušavanje autonomije sveučilišta,¹¹² pa njihov ukupan položaj i status trebaju urediti posebni propisi o visokom obrazovanju.¹¹³

Pravne klinike predstavljaju način pružanja besplatne pravne pomoći povezivanjem studija prava i davanja pravnih savjeta građanima. Pravne klinike su mjesta gdje se studenti praktičnim radom osposobljavaju za obavljanje budućeg zanimanja istodobno pomažući osobama ugroženog ekonomskog statusa.¹¹⁴ Drži se da su niski troškovi i stručni nadzor najvažnije prednosti klinika. Najvećim nedostacima smatraju se ograničeno vrijeme koje studenti u klinikama provode i nedostatak znanja potrebnog za rješavanje zamršenijih slučajeva.¹¹⁵ Mogli bi zaključiti da kliničko pravno obrazovanje ima dvije glavne svrhe. Prvenstveni cilj je da studente uči praktičnim vještinama i profesionalnoj odgovornosti, dajući im mogućnost da primenjuju pravo na žive ljude u stvarnim životnim situacijama te da na taj način

110 Podatak na stranici *Pravna klinika*, <http://www.ius.bg.ac.yu/Pravna%20klinika/PRAVNA%20KLINIKA.htm>.

111 Vidi *Besplatna pravna pomoć*, www.pravosudje.hr/default.asp?ru=440

112 Usp. PRIJEDLOG ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI, *Obrazloženje*, str. 38.

113 **Sukladno odredbama čl. 66. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju** („Narodne novine”, broj 123/03., 198/03., 105/04., 174/04., 46/07.), **sveučilište te fakulteti i umjetničke akademije**, uz suglasnost sveučilišta, mogu osnovati organizacije ili svoje unutarnje organizacijske cjeline u kojima se obavlja djelatnost kojom se povezuje praksa, znanost, umjetnost i visoko obrazovanje i u čijem radu mogu sudjelovati i studenti (inženjerski biro, radionice, **pravni centri**, centri za socijalni rad i drugu pomoć građanima, veterinarske i druge ambulante, sveučilišne i/ili kliničke bolnice, pokušališta, proizvodni centri, turističke i slične organizacije, studiji, umjetnički sastavi, galerije, radio i TV postaje i drugo). Dakle, iako se izričito ne spominje mogućnost osnivanja pravnih klinika, držimo da se radi samo o terminološkoj nesuglasnosti (*falsa nominatio non nocet*), jer se svakako navodi mogućnost osnivanja pravnih centara. U slučaju kada je pojedina djelatnost uređena posebnim propisima, kao što je to pružanje pravne pomoći, pravne klinike trebalo bi osnivati i njihov rad uređivati uz suglasnost ministra nadležnog za to područje (arg. čl. 66. st. 3.).

114 Smisao je pravnih klinika da se studentima omogući analiza stvarnih slučajeva, na temelju kojih bi bili u mogućnosti dati pravni savjet određenim kategorijama osoba ili im pomoći u sastavljanju određenih pravnih dokumenata. Na taj bi se način osposobili studenti za praktičnu primjenu prava, a bez velikih troškova ostvarila bi se mogućnost pružanja pravne pomoći osobama koje nisu u dovoljnoj mjeri osposobljene samostalno ostvariti neko od svojih prava. KAUZLARIĆ, Ž., *Besplatna pravna pomoć*, «Pravo u gospodarstvu», vol. 45., 2006., br. 4, str. 412.

115 Tako MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 137.

postanu svjesni vlastite odgovornosti pred klijentima, sudom i svojom profesijom. Rad u pravnoj klinici studenti obavljaju pod nadzorom profesora, asistenata (negdje sudaca i odvjetnika) koji su im supervizori. Drugi zadatak pravnih klinika je osigurati besplatnu pravnu pomoć za siromašne, izbjeglice, žrtve obiteljskog nasilja, ratne stradalnike i sl., jednom riječi, za one društvene skupine koje se nalaze u riziku od socijalne ugroženosti i isključenosti. Zadovoljavajući obje ove potrebe, kliničko pravno obrazovanje može općenito imati pozitivan utjecaj na kvalitetu obrazovanja na pravnim fakultetima. Rješavajući stvarne probleme konkretnih osoba i učeći se profesionalnim vještinama pod nadzorom onih koji su za to dodatno kvalificirani, studenti dobivaju priliku suštinski zainteresirati se za pravo i s boljim znanjem i više zadovoljstva završiti svoj studij. Obuka na pravnoj klinici omogućuje studentima naučiti preuzimanje odgovornosti za pitanja koja imaju ogroman značaj za njihove klijente, vodeći računa ne samo o općim pravnim izvorima nego i o vrijednostima koje su od najveće važnosti za efikasan pravni sustav, kao što su vladavina prava, pravda, poštenje, visoki etički standardi.¹¹⁶

Prema odredbi čl. 14. st. 1. ZBPP-a, visoka učilišta koja izvode sveučilišne studije u znanstvenom području prava mogu preko pravnih klinika, u skladu sa svojim općim aktima, u okviru primarne pravne pomoći davati opću pravnu informaciju, pravne savjete i izrađivati pismena. Dakle, za razliku od odvjetnika i ovlaštenih udruga, pravne klinike nisu ovlaštene pružati sve oblike primarne pravne pomoći, odnosno ne mogu obavljati zastupanje u upravnim stvarima, pravnu pomoć u mirnom izvansudskom rješavanju sporova, zastupanje pred ESLJP-om i međunarodnim organizacijama, kada je u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (arg. ZBPP, čl. 4. st. 2.). S druge strane, pravni fakulteti mogu pružati pravnu pomoć i osobama koje nisu korisnici pravne pomoći prema odredbama ZBPP-a, ali izvan sredstava odobrenih na temelju projekata i bez prava na naknadu (ZBPP, čl. 14. st. 4.).

Pravne klinike imaju pravo odlučivanja o pružanju pravne pomoći u skladu s ciljem za koji su osnovane i programom svojeg djelovanja (ZBPP, čl. 14. st. 3.).

IV. ZAKLJUČAK

1. Neprijeporno je da je Republika Hrvatska donošenjem ZBPP-a učinila značajan iskorak prema osiguranju i ostvarenju prava na pristup pravosuđu, a posebno socijalno ugroženim kategorijama, te da je time uskladila svoje propise na području pružanja besplatne pravne pomoći s propisima Europske unije.

Prema mišljenju predlagatelja, donošenjem ZBPP-a u prvom redu će se omogućit građanima, čije imovno stanje ne omogućava angažiranje odvjetnika, dobivanje pravne pomoći za pojedine pravne radnje i ravnopravan pristup sudskim i upravnim

¹¹⁶ Podatak na mrežnoj stranici *Pravna klinika*, <http://www.ius.bg.ac.yu/Pravna%20klinika/PRAVNA%20KLINIKA.htm>.

postupcima. Usto, kvalitetnijom pripremom postupaka i stručnim zastupanjem stranaka, omogućit će se učinkovitiji rad, kako sudova, tako i drugih tijela koja odlučuju o pravima i obvezama građana. Pravodobno informiranje i pružanje pravnih savjeta građanima prije početka postupka trebalo bi dovesti do smanjenja broja postupaka koji se pokreću zbog neznanja stranke o pravima i obvezama te mogućnostima uspjeha u pojedinoj pravnoj stvari. Nadalje, uspostavlja se sustav nadzora nad stručnosti pružene pravne pomoći i mehanizmi sankcioniranja nestručnog i nesavjesnog postupanja u pružanju pravne pomoći. Također se ustrojavaju specijalizirana tijela za odobravanje pravne pomoći te osigurava odgovarajući postupak po pravnim lijekovima. Provedba ZBPP-a bit će poduprta nizom aktivnosti, kao što je uspostava odgovarajućeg informatičkog sustava, edukacija službenika i informiranje javnosti, a koje trebaju doprinijeti dosljednoj primjeni ZBPP-a u postupku, svođenju mogućnosti diskrecionog odlučivanja na najmanju moguću mjeru te podizanjem svijesti javnosti o načinima i uvjetima za korištenje pravne pomoći koja se u cijelosti ili djelomično financira sredstvima Državnog proračuna.¹¹⁷

2. Već i prije stupanja na snagu ZBPP-a bilo je primjedbi da je u pojedinim bitnim elementima nedorečen, konfuzan i da sadrži unutarnje proturječnosti koje bi mogle onemogućiti njegovo ispravno tumačenje i primjenu.¹¹⁸ Značajni prigovori na pojedina rješenja ZBPP-a upućeni su i nedugo nakon početka njegove primjene, do te mjere da neki smatraju kako je, “niti pola godine otkako se primjenjuje, ZBPP praktično pred slomom”.¹¹⁹

ZBPP-u se najviše prigovara upućuje zbog mišljenja da je propisani postupak ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć pretjerano birokratiziran. Propisana procedura te sustav nadzora nad provedbom ZBPP-a neučinkviti su, dugotrajni i neće dovesti do adekvatnog rješavanja problema onih građana koji nemaju novaca za odvjetničke nagrade i ostale troškove.¹²⁰ Zbog čega će u konačnici, najviše štete imati upravo oni kojima je zakon namijenjen - siromašni građani kojima pravna pomoć treba, a ne mogu si ju priuštiti.

Zbog iznimno **komplikirane procedure** izdavanja uputnice te zbog **prestroгих kriterija** koji određuju tko uopće ima pravo na takvu pomoć, odnosno zbog toga što je imovinski **census prestrogo postavljen, veliki broj osoba koje žive na rubu egzistencije ostaje bez prava na besplatnog punomoćnika**. „U praksi veliki broj zahtjeva za pružanje besplatne pravne pomoći nije odobren jer su osobe navodno prekoračile imovinski cenzus, pa se procjenjuje da će se na kraju sve završiti tako da besplatne pravne pomoći zapravo neće biti“, što ima za posljedicu da „desetke tisuća kuna koje su udruge temeljem natječaja dobile iz proračuna je nemoguće

117 Vidi Vidi NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI - RADNI TEKST ZA RASPRAVU, *Posljedice koje će donošenjem Zakona proisteći*, str. 7.

118 Vidi kod UZELAC, A., *Osvrtu na konačni prijedlog Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć*, podatak na mrežnoj stranici <http://www.humanrights.hr>.

119 Podatak kod *Besplatna pravna pomoć pred slomom*, podatak na stranici <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/27043/Besplatna-pravna-pomoc-pred-slomom.html>.

120 Podatak kod *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*, na stranici http://gradjanska-akcija.org/index.php?option=com_content&task=view&id=255&Itemid=38.

potrošiti¹²¹. Ispunjavanje zahtjeva za ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć iznimno je komplicirano i velika većina stranaka bez stručne pravne pomoći naprosto ga ne može ispuniti.¹²² Preko 50 % odredaba ZBPP-a odnosi se na upravnu proceduru upravnih tijela, dok je u drugim europskim zakonima taj omjer oko 10 %. ZBPP pred sebe postavlja osobu za koju presumira da dobro poznaje pravo, a u stvari se radi o osobi kojoj je zbog kompliciranosti postupka i složenosti ispunjavanja zahtjeva besplatna pravna pomoć potrebna kako bi uopće dobila besplatnu pravnu pomoć.¹²³ Nadalje, čini se da je zakonodavac prišao potencijalnim korisnicima kao onima koji bi nastojali izigrati intencije zakona. Iako će zasigurno biti i takvih, ne bi trebalo graditi zakon polazeći od one manjine koja bi nastojala izigrati njegove intencije.¹²⁴

Drži se, također, da se ZBPP-om ustrojava novi sustav za koji se ne može u cijelosti ocijeniti u kojoj će mjeri zahtijevati osiguravanje sredstava u Državnom proračunu, budući da se broj potencijalnih korisnika prava na pravnu pomoć može procijeniti samo s obzirom na dosadašnju praksu udruga i HOK-a.¹²⁵

Već je pri prvim raspravama bio uočen podatak o mogućoj trećini utrošenih sredstava od ukupno predviđenih sredstava samo za organizacijske potrebe. Međutim praksa Europske unije dopušta maksimalan iznos sredstava za organizaciju i sporedne troškove u visini od 10% dok ostalih 90% treba služiti za direktne troškove ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć.¹²⁶

ZBPP-u je upućen i niz drugih primjedbi. Tako se tvrdi da ZBPP nije u potpunosti usklađen s drugim zakonima i podzakonskim propisima kojima se uređuje pružanje besplatne pravne pomoći, što u konačnici može dovesti do nesnalazjenja u primjeni propisa i pravne nesigurnosti; nedostatak vremenskih rokova određenih ZBPP-om je njihova instruktivnost i nepostojanje sankcije za prekoračenje rokova;¹²⁷ krug pravnih stvari (vrsti predmeta/sporova) u kojima je moguće odobriti pravnu pomoć je preuzak (primjerice, isključeni su /radni/ sporovi u nadležnosti trgovačkih sudova u kojima se kao stranke javljaju fizičke osobe, kao i sporovi za naknadu štete), što diskriminira građane jer će morati plaćati pravnu zaštitu u drugim vrstama predmeta;¹²⁸ s obzirom na pristupačnost građanima, možda bi bilo bolje, dopustiti da i općine i gradovi te

121 Vidi *Besplatna pravna pomoć pred slomom*, <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/27043/Besplatna-pravna-pomoc-pred-slomom.html>.

122 Usp. *Besplatna pravna pomoć pred slomom*, <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/27043/Besplatna-pravna-pomoc-pred-slomom.html>.

123 Tako na stranici *Pravosudna Kvaka 22: Besplatna pravna pomoć za besplatnu pravnu pomoć*, podatak na stranici <http://www.poslovni.hr/70668.aspx>.

124 Vidi CRNIĆ, J., *U povodu Konačnog prijedloga Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć – Kako (ne)pisati zakon*, «Informator» broj 5589. od 29. rujna 2007., str. 1.

125 Tako BUTORAC, J., *Primjena Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator» broj 5699. od 18. listopada 2008., str. 7.

126 Usp. FREIBERGER, S., *U očekivanju početka primjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, «Informator», br. 5322/5323. od 28. rujna 2008., str. 16.

127 Vidi MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 143.

128 Podatak kod *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*, na mrežnoj stranici http://gradjanska-akcija.org/index.php?option=com_content&task=view&id=255&Itemid=38.

njihova upravna tijela odlučuju, ili makar zaprimaju zahtjeve, a ne samo županijski uredi;¹²⁹ uloga udruga u pružanju pravne pomoći minorizira se te ograničava, čime se zanemaruje kultura građanskog djelovanja za opće dobro i poštivanje ljudskih prava pa će građani uvelike ostati zakinuti jer su udruge do sada pružile pravnu pomoć u više od 100.000 slučajeva;¹³⁰ ZBPP-om se kreira sustav koji stvara plodno tlo za zlouporabe i korupciju; pogoduje pružatelje pravne pomoći čiji je doprinos do sada bio najmanji, a stvara poteškoće i obeshrabruje pružatelje pravne pomoći koji su se najviše afirmirali na ovom području; kreira sustav koji je skup za državu i čija sredstva se većim dijelom nesvrshodno troše; stimulira loše prakse u radu sudova i drugih tijela koja bi trebala pomoći građanima da ostvare svoja prava; ne uspostavlja jedinstven i cjelovit sustav čime se onemogućava usklađivanje pojedinih elemenata i praćenje troškova i učinaka novog sustava; izrađen je bez prethodnog prikupljanja relevantnih podataka i bez realističkih projekcija ukupnih budućih troškova koje će novi sustav izazvati; nije dovršen, tj. bitne elemente sustava ostavlja za kasnije provedbene propise,¹³¹ i dr.

129 Vidi MARŠIĆ, M., *Pravo na besplatnu pravnu pomoć u građanskim postupcima (de lege lata i de lege ferenda)*, «Pravnik», vol. 40, 2006., br. 1, str. 149.

130 Podatak kod Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, na mrežnoj stranici http://gradjanska-akcija.org/index.php?option=com_content&task=view&id=255&Itemid=38.

131 Detaljnije kod UZELAC, A., *Osvrt na konačni prijedlog Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć*, <http://www.humanrights.hr>.

Summary

SOME THOUGHTS ON PROVIDING FREE LEGAL AID

Free legal aid is a method used to facilitate access to the courts and other state bodies which make decisions about the rights and obligations of Croatian citizens and foreigners in a way that expenses are fully or partially covered by the Republic of Croatia taking into account their material and other circumstances according to which it would be impossible to fulfil the right without jeopardizing themselves and support of dependents living in the same household.

The right to free legal aid in the Republic of Croatia has been guaranteed by the Constitution of the Republic of Croatia, provisions of certain laws, for example the Criminal Procedural Law, Law on Civil Procedure, Law on Conflicts of Law, Law on the Legal Profession, Law on Court Fees, Law on Asylum and the new Law on Free Legal Aid as well as of numerous implementing sub-law regulations.

Due to the limited size of the article and presentation time, the author has critically considered **just a few legal regulations** which govern a free legal aid system in the Republic of Croatia (Law on Civil Procedure, Law on the Legal Profession and Law on Free Legal Aid), that is, **just a few aspects** of free legal aid providing (notion and subject-matter of legal aid, types and extent of legal aid, legal aid users and providers).

Key words: free legal aid, litigation expenses.

Zusammenfassung

ZUR LEISTUNG KOSTENLOSER RECHTSHILFE

Kostenlose Rechtshilfe erleichtert den Zugang zu Gerichten und zu anderen Behörden, die über die Rechte und Verpflichtungen kroatischer Bürger und Ausländer entscheiden. Dabei werden die Kosten entweder im Ganzen oder nur teilweise von der Republik Kroatien getragen, unter Berücksichtigung der materiellen Lage der Betroffenen, und insbesondere der Tatsache, dass die Letzteren dieses Recht nicht in Anspruch nehmen könnten, ohne ihren Unterhalt und den Unterhalt ihrer Haushaltsmitglieder zu gefährden.

Außer der Verfassung der Republik Kroatien wird das Recht auf kostenlose Rechtshilfe in der Republik Kroatien durch Verordnungen verschiedener Gesetze gewährleistet, wie z.B. Verordnungen der Strafprozessordnung, der Zivilprozessordnung, des Gesetzes zum Kollisionsrecht (Kroatisches Gesetz über die Lösung von Konflikten der Gesetze mit Vorschriften anderer Staaten in bestimmten Verhältnissen), des Anwaltschaftsgesetzes, des Gerichtsgebührengesetzes, des Asylgesetzes, des neuen Gesetzes zur kostenlosen Rechtshilfe, wie auch zahlreiche Durchführungsbestimmungen.

Angesichts des begrenzten Artikelumfangs und der begrenzten Referatsdauer, bezieht sich der Autor kritisch **nur auf einige Rechtsvorschriften**, die das System der kostenlosen Rechtshilfeleistung innerhalb der Republik Kroatien regeln (Zivilprozessordnung, Anwaltschaftsgesetz und Gesetz zur kostenlosen Rechtshilfe). Mit anderen Worten, er nimmt **nur einige Aspekte** der kostenlosen Rechtshilfeleistung (den Begriff der Rechtshilfe, die Arten und den Umfang der Rechtshilfe wie auch Rechtshilfebeneutzer und -erbringende) unter die Lupe.

***Schlüsselwörter:** kostenlose Rechtshilfe, Prozesskosten.*